

UNIVERZITA KARLOVA
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

**Postoje sociálních pracovníků k lidem s odlišnou
sexuální orientací**

Bakalářská práce

Barbora Eichlerová, DiS.

Katedra sociální práce

Vedoucí práce: Ing. Mgr. Jan Dočkal, CSc.

Studijní program: Sociální práce B7508

Studijní obor: Pastorační a sociální práce

Praha 2017

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem Postoje sociálních pracovníků k lidem s odlišnou sexuální orientací napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů.

Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti ke studijním účelům.

V Praze dne 12. 5. 2017

Barbora Eichlerová, DiS.

Bibliografie

EICHLEROVÁ, Barbora. *Postoje sociálních pracovníků k lidem s odlišnou sexuální orientací*. Praha, 2017. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Evangelická teologická fakulta, Katedra sociální práce. Vedoucí práce Ing. Mgr. Jan Dočkal, CSc.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá postoji sociálních pracovníků k lidem s odlišnou sexuální orientací. Blíže je zaměřena na přisvojení, adopci a práci sociálních pracovníků s touto cílovou skupinou.

Práce vymezuje základní pojmy: homosexualitu, LGBT komunitu, homofobii, diskriminaci, poslání a cíl sociální práce, náhradní rodinnou péči, homosexuální rodičovství a výchovu.

Cílem práce bylo zjistit, jaké jsou postoje sociálních pracovníků k lidem s odlišnou sexuální orientací. Této části se věnuje v šesté kapitole, kde je popsáno, jaké jsou postoje sociálních pracovníků k lidem s odlišnou sexuální orientací a jak na tuto problematiku nahlíží.

Klíčová slova

Homosexualita, registrované partnerství, rodičovství, dítě, sociální práce

Summary

This bachelor thesis deals with social workers' approach to people with different sexual orientation. More specifically, this thesis is focused on LGBT adoption, adoption and social workers' work with this target group.

The thesis defines the basic terms, such as homosexuality, LGBT community, homophobia, discrimination, the mission and the aims of social work, custody, LGBT parenting and upbringing.

The goal of this thesis is to find out, what is the social workers' approach to people with different sexual orientation. The outcome of my research on social workers' perception and approach is described in the chapter six.

Key Words

Homosexuality, registered partnership, parenthood, child, social work

Poděkování

Poděkování patří Ing. Mgr. Janu Dočkalovi, CSc., který mě vedl při psaní této bakalářské práce. Děkuji mu za věcné připomínky, odborné rady a návrhy. Dále děkuji všem sociálním pracovníkům, kteří mi poskytli rozhovory.

Obsah

1	Úvod	7
2	Homosexualita	8
2.1	Přístup k homosexualitě.....	8
2.1.1	Přístup k homosexualitě v České republice	9
2.2	LGBT komunita a menšina.....	9
2.3	LGBT komunita v českých zemích	10
2.4	Postoje, stereotypy a předsudky.....	10
2.4.1	Postoje.....	10
2.4.2	Stereotypy	11
2.4.3	Předsudky.....	12
2.5	Diskriminace a homofobie.....	12
2.5.1	Homofobie	13
2.5.2	Diskriminace jako důsledek homofobie.....	14
3	Sociální práce.....	16
3.1	Sociální práce a její cíl.....	16
3.2	Sociální pracovník	16
3.3	Klient	17
3.4	Hodnoty v sociální práci.....	17
4	Registrované partnerství v České republice.....	19
4.1.1	Vznik a náležitosti registrovaného partnerství.....	19
4.1.2	Zánik registrovaného partnerství	20
4.2	Registrované partnerství ve světě	20
5	Problémy v náhradní rodinné péči v České republice.....	22
5.1	Formy náhradní rodinné péče	22
5.1.1	Osvojení (adopce)	22
5.1.2	Přiosvojení	23
5.1.3	Pěstounská péče	23
5.1.4	Pěstounská péče na přechodnou dobu.....	23
5.1.5	Poručenství.....	24
5.1.6	Umělé oplodnění.....	24
5.2	Kritická místa v systému náhradní rodinné péče v ČR.....	25
5.2.1	Zařazení dítěte do systému náhradní rodinné péče	25
5.2.2	Odborná příprava na přijetí dítěte do rodiny.....	26

5.2.3	Zařazení do evidence osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny	26
5.2.4	Proces zprostředkování	27
5.2.5	Odborné vedení náhradní rodinné péče	27
6	Výchova dětí homosexuálními páry – pro a proti.....	29
6.1	Homoparentalita	29
6.2	Homosexuální rodina.....	30
6.3	Homosexuální rodičovství	31
6.3.1	Postoj k rodičovství LGBT komunitou.....	31
6.3.2	Zájmy a práva dětí v „homosexuální“ rodině	32
6.3.3	Argumenty proti výchově dětí homosexuálními páry.....	32
6.3.4	Tolerance veřejnosti.....	34
7	Postoje sociálních pracovníků k lidem s odlišnou sexuální orientací.....	35
7.1	Metoda sběru dat.....	35
7.2	Respondenti	35
7.3	Sběr dat	35
7.4	Analýza dat	36
7.4.1	Lidé s odlišnou sexuální orientací/homosexualita	36
7.4.2	Registrované partnerství a adopce	38
7.4.3	Osobní zkušenost	39
8	Závěr.....	42
9	SEZNAM LITERATURY	43
10	PŘÍLOHY	46
10.1	Rozhovor č. 1	46
10.2	Rozhovor č. 2.....	52
10.3	Rozhovor č. 3.....	58

1 ÚVOD

Téma své bakalářské práce „Postoje sociálních pracovníků k lidem s odlišnou sexuální orientací“ jsem zvolila z několika na sebe navazujících důvodů. Již pár let se pohybuji ve společnosti gayů, leseb a bisexuálů. Často s nimi debatuji na témata, která se v naší společnosti neustále řeší. Mezi ně patří například registrované partnerství, které zůstává, i přestože je v České republice uzákoněno již od roku 2006, objektem negativních názorů společnosti. Na to navazuje v posledních letech velmi aktuální otázka přiosvojení a adopce.

Cílovou skupinu, sociální pracovníky, jsem zvolila z toho důvodu, že sama jsem studovala obor sociální práce, a nejen během studia, ale i nyní pracuji s dětmi, díky kterým jsem v neustálém kontaktu se sociálními pracovníky. Sociální práce je velmi zajímavá v možnostech cílových skupin, se kterými je možno pracovat. Mezi tyto skupiny řadím i skupinu osob s odlišnou sexuální orientací. Spojení se sociální prací je velmi zajímavé už jen proto, že homosexuální lidé a vše okolo nich je v naší společnosti považováno za kontroverzní téma, obzvláště pak adopce dětí, což je místo, kde se setkávají stejnopohlavní páry a sociální pracovníci.

V první části práce se věnuji obecným pojmům, jako je homosexualita, LGBT komunita, stereotypy a předsudky, homofobii a s ní spojenou diskriminaci. Následně vymezuji poslání sociální práce, její hodnoty a kdo je klient. Protože se tato práce zaměřuje na postoje sociálních pracovníků k lidem s odlišnou sexuální orientací s přihlédnutím k problematice registrovaného partnerství a adopce, zaměřuji se i na možnosti náhradní rodinné péče a stručný obsah zákona o registrovaném partnerství. V samotném závěru práce řeším otázku homosexuálního rodičovství.

Abych zjistila, jaké jsou postoje sociálních pracovníků, provedla jsem šest rozhovorů s pracovníky, kteří pracují s dětmi. Všechny tyto rozhovory jsem prováděla metodou polostrukturovaného rozhovoru na základě otevřených otázek. Po dokončení všech rozhovorů jsem na základě nashromážděných informací provedla analýzu a z ní jsem vyvodila, jaké jsou postoje sociálních pracovníků.

2 HOMOSEXUALITA

Ve společnosti se setkáváme s principem povinné heterosexuality, která determinuje každého jedince již při narození. Podstatou tohoto principu je představa, že lidé jsou a v celé historii lidstva byli od přírody heterosexuálními. V tomto pohledu lze jedince, který se projevuje či orientuje jinak než heterosexuálně, jednoduše označit za „odchylku“ od přirozeného stavu věci, či sexologickým termínem za „devianta“.

2.1 Přístup k homosexualitě

Pojem „homosexualita“ nebo „homosexuální“ nebyl ještě v polovině 19. století vůbec znám. Do odborného jazyka jej zavedl až maďarský psychiatr Karoly Benkert v roce 1869, a to jako náhradu za hanlivě znějící výrazy typu „sodomie“ nebo „pederastie“ používané v té době pro označení homosexuálních styků. Pojem „homosexuální“ a „homosexualita“ však později jednoznačně převážil v obecné mluvě i v odborné literatuře. Také zásluhou autority Richarda von Krafft-Ebinga a Magnuse Hirschfelda, kteří tento termín popularizovali.

Dodnes nebyla popsána žádná lidská kulturně historická formace, která by neprodukovala homosexuální menšinu a nezaujímalá k ní nějaké stanovisko. Psychosociální a kulturní postoje k homosexuálním lidem se měnily podstatným způsobem. V moderních dobách víme ve světě ještě stále o takových společnostech, kde je homosexuální chování kriminalizováno. Platí to zejména o sexuálních stycích mezi muži („sodomie“ a „pederastie“ coby trestné činy). Neustále přetrvává také medicinalizace homosexuality, někteří psychoanalytici a behaviorálně orientovaní psychoterapeuti považují stále homosexuální orientaci za patologický stav, který se snaží léčit.

Homosexuální orientace se dnes jako duševní porucha vůbec nezmiňuje v žádném mezinárodně platném seznamu nemocí a vad.

Homosexuální jedinci jsou eroticky přitahováni osobami stejného pohlaví, jsou jimi jak muži, tak i ženy. U mužů je pravděpodobně podstatně častější.

Je zapotřebí umět rozlišovat mezi homosexuálním chováním a homosexualitou jako niternou sexuální orientací. Ne každé homosexuální chování je motivováno odlišnou sexuální orientací. Platí to například o náhradních homosexuálních stycích vězňů, stejně tak o homosexuální prostituci, kterou často provozují muži i ženy, kteří jsou sami orientováni heterosexuálně. Konečně ne každý homosexuálně orientovaný jedinec se také homosexuálně chová (Zvěřina, 2004: 100).

Významní sexuologové 90. let 20. století zdůrazňují kompletnější pojetí, které zahrnuje nejen sexuální chování, ale také sociální zájmy, emotivitu, sebeidentifikaci a další postoje.¹ Bass o homosexualitě píše, že být lesbou či gayem znamená, že romantická, emocionální, fyzická a sexuální přitažlivost a vztahy jsou zaměřené na osobu stejného pohlaví.²

2.1.1 Přístup k homosexualitě v České republice

Brzek s Pondělíčkovou-Mašlovou³ chápou homosexualitu jako sexuální orientaci na osoby stejného pohlaví stejně jako Benkert. Je to celoživotní, neměnný a nositelem nezapříčiněný, nezvolený, tedy také nezaviněný stav, pro nějž je charakteristické, že je jeho nositel pohlavně přitahován a vzrušován osobami stejného pohlaví (tedy homosexuální muž je přitahován a vzrušován mužem, homosexuální žena je přitahována a vzrušována ženou). Nositelem takového stavu je tedy homosexuál – buď homosexuální muž, nebo homosexuální (lesbická) žena.

2.2 LGBT komunita a menšina

Pokud hovoříme o homosexuálech jako o příslušnících nějaké menšiny, zejména sexuální, mluvíme o tzv. LGBT komunitě. Tato zkratka označuje lesby, gaye, bisexuály a transgender osoby. Zahrnuje individua s menšinovým sexuálním zaměřením vůči heterosexuálnímu zaměření a osoby s menšinovou sexuální nebo genderovou identitou.

O příslušnících LGBT komunity mluvíme jako o menšině z toho důvodu, že se po staletí skrývali a žili svůj život v izolaci. I v dnešní době zaznamenáváme odpor vůči skupině těchto lidí, nesouhlas s jejich orientací, setkáváme se s ostychem těchto lidí vyjádřit „kam patří“, aby předešli nevhodným poznámkám z řad ostatních lidí. Tendence ke skrytému stylu života však z různých důvodů často přetrvává i v dnešní občanské společnosti, a proto je vhodné od sebe odlišovat pojmy „menšina“ a „komunita“ i přesto, že jsou spolu úzce spjaté.

Za příslušníka LGBT menšiny lze považovat každého s menšinovou sexuální orientací bez ohledu na to, zda se za jejího příslušníka sám vědomě považuje či do jaké míry prošel coming outem. Ve společnosti dosud žije mnoho homosexuálních lidí, kteří mají velmi dobré sociální vazby ke své menšině, ale nechtějí se jako její členové prezentovat majoritě či účastnit se tak veřejného života. Příslušníci LGBT menšiny mají obecně na rozdíl například od příslušníků etnických menšin určitou výhodu. Svou sexuální orientaci mohou poměrně úspěšně skrývat, a tím se vyhnout automatickému spojování s touto menšinou ze strany většinové společnosti (Beňová, 2007: 9).

¹ MAŘÍKOVÁ, H., *Velký sociologický slovník*, s. 383.

² BASS, E., KAUFMAN, K., *Láska je láska*, s. 21.

³ BRZEK, A. – PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, J.: (1992): *Třetí pohlaví*, str. 30.

2.3 LGBT komunita v českých zemích

Od 19. století se hovoří o homosexualitě jako relativně stálé sexuální preferenci v kontextu právním, medicínském, psychologickém i obecně sociálním. Ke konci století začínají vznikat spolky, jež se homosexualitou zabývají. Nejprve usilují o odstranění trestnosti homosexuality, později o ukončení patologizace a diskriminace homosexuálních lidí. Ve stejné době se téma homosexuality dostává do veřejného prostoru i v českých zemích. Během první republiky vycházel několik let časopis *Hlas sexuální menšiny*, na něj navazoval *Nový hlas*.

Homosexuální chování však zůstávalo podle zákonů trestné i nadále. V nacisty ovládané Evropě byly osoby podezřelé z homosexuality systematicky pronásledovány. Po druhé světové válce byl osud homosexuálních vězňů a vězeňkyň zamlčován a až v osmdesátých letech se začalo nesměle mluvit o těchto lidech jako o obětech nacismu. Po válce se centrum hnutí za práva sexuálních menšin přesunulo z Evropy do USA, odkud se pak nové trendy dostávaly zpátky do Evropy.

V devadesátých letech 20. století vzniklo v Praze, v Brně a v dalších českých městech mnoho spolků, klubů, barů, diskoték a dalších aktivit LGBT komunity. Zásadní roli v životě LGBT komunity sehrává od druhé poloviny devadesátých let internet, LGBT problematika stále častěji proniká zejména do veřejnoprávních médií (Beňová, 2007: 44).

2.4 Postoje, stereotypy a předsudky

Ve společnosti existuje stále mnoho předsudků a stereotypů, které ovlivňují naše chování, názory, vystupování ve společnosti, postavení i naše myšlení.

Nesmíme zapomínat, že zmíněné stereotypy a předsudky utváří naše postoje. Každý z nás zaujímá vlastní postoj k věcem, společenským otázkám nebo aktuálnímu dění ve světě. Postoj je „stav mysli jedince vůči hodnotě“. A hodnoty si člověk utváří sám na základě výchovy, vzdělání, zkušeností, informací, víry, přátel a okolí, ve kterém žije. Hodnoty a postoje se potom mohou přeměnit v předsudky a stereotypy vůči daným skupinám a otázkám ve společnosti (Novák 2002: 7–8).

2.4.1 Postoje

Hartl a Hartlová (2000: 442) definují postoj následovně:

„Je to sklon reagovat na předměty, osoby, situace a sebe sama ustáleným způsobem. Postoje jsou nedílnou součástí každé osobnosti, souvisí s jejími sklony a zájmy, s poznáváním, chápáním, myšlením a cítěním dané osoby. Postoje, stejně jako vědomosti a dovednosti, člověk získává v průběhu života. Největší vliv má na ně vzdělávání a širší sociální vlivy, tj. veřejné mínění nebo sociální kontakt.

Postoje vyjadřují náš hodnotící vztah k sociálním objektům v našem prostředí. Vyjadřují to, co upřednostňujeme či co nemáme rádi, náš souhlas či nesouhlas. Objektem postojů

může být cokoli, o čem člověk přemýšlí, mohou být konkrétní i abstraktní, osoby i neživé věci.

Jedná se o hodnotící vztah, který je vyjádřen sklonem reagovat na předměty, jedince, situace a na sebe sama ustáleným způsobem. Je součástí osobnosti. Vědomosti, dovednosti a postoje se získávají v průběhu života hlavně vzděláváním a širšími sociálními vlivy.“

Postoj představuje určitou tendenci a připravenost reagovat určitým způsobem. Sociální psychologie tvrdí, že sociální učení je výsledkem postojů. Zdrojem jejich formování jsou individuální zkušenosti, jelikož jsou produkty učení, které vznikají jako výsledek individuálních kontaktů a interakcí, ale z druhé strany hotové postoje tyto interakce ovlivňují, např. postoje k výchově dětí nebo vedení dětí. Postoje se utváří i vlivem modelů (tj. napodobování) a institucionálními faktory (tj. ideje a normy), které prezentují církve, politické strany a další organizace, s jejichž ideologií se jedinec ztotožňuje (Nakonečný, 2009: 122).

Psychologický slovník (Sillamy, 2001: 151) nám říká, že postoje nejsou vrozené a budujeme si je na základě vědomostí, zkušeností a učení. Jsou složité a projevují se v různých úrovních. V souvislosti s postoji se často setkáváme s typickou vlastností postojů: bipolarnost. Všechny postoje jsou buď pozitivní, nebo negativní; příznivé, či nepříznivé; mají vždy určitou intenzitu, která může vést od nenávisť k lásce, od lhostejnosti k vášnivosti. Lze je tedy uspořádat na stupnicích a dokonce měřit.

Postoje tedy nejsou jen myšlenky týkající se určitého objektu. Jsou totiž spojeny i s činností – ovlivňují chování. Lidé se proto chovají v souladu se svými postoji. To, co si myslíme, dáváme najevo svým projevem, tím, co říkáme – naším chováním. Chování je spojeno s názory, emocemi, mluvou a reakcemi.

2.4.2 Stereotypy

Stereotypy jsou pevně dané představy o věcech, osobách, skupinách či institucích. V povaze stereotypu je generalizace. Člověk má tendenci připisovat určité, dle jeho mínění, typické vlastnosti všem členům dané skupiny. Vznikají tak určitá klíšé, která jsou pro stereotyp charakteristická.⁴

Stereotypy vznikají na základě enkulturace a socializace a jsou odrazem výchovy a okolí, ve kterém vyrůstáme, doby, ve které žijeme, vzdělání a informovanosti o problematice.

„Jsou to hotové myšlenky, které nejsou za ložené na přesných údajích, ale na historkách, která se vnucuje členům skupiny. Mění se podle stavu vztahů mezi skupinami, stávají se nepřátelské, když stoupá napětí a tvoří překážku komunikace“.
(Sillamy, 2001: 204)

⁴ NOVÁK, T. 2002: *O předsudcích*, Nakladatelství doplněk

Pokud stereotypy vztáhneme na problematiku lidí s odlišnou sexuální orientací, na homosexuály, narazíme na promiskuitní chování, z mužů se stávají ženy, tedy, převaha ženského chování, nemoc, všichni jsou nakaženi virem AIDS apod.

2.4.3 Předsudky

Mezi zvláštní druhy postojů patří předsudky. Předsudky jsou převzaté, iracionální postoje, které jsou posilovány tradicí. Jejich předmětem bývají menšiny, náboženské skupiny, politická, sociální a jiná témata. Projevy předsudku lze zařadit do pěti kategorií: osočování, vyhýbání se, diskriminace, fyzické napadení a vyhlazení (Nakonečný, 2009: 121).

Předsudky vznikaly a stále vznikají proto, že lidé jsou rozdílní. Pocházejí z různých civilizací, kultur, národů a rodin, vyznávají různé hodnoty, náboženství, mají různou barvu pleti, mluví jiným jazykem, jsou odlišně orientováni.

2.5 Diskriminace a homofobie

„Diskriminace je jakákoliv situace, v rámci které se s určitým člověkem zachází jinak než s ostatními lidmi z důvodu jeho příslušnosti k určité sociální skupině nebo kategorii.“ (Fialová, Spoustová a Havelková, 2007: 2)

Kategorizace, stereotypizace a postoje jsou v úzkém vztahu s diskriminací. Diskriminací se rozumí nerovné chování vůči jedincům na základě jejich příslušnosti k určité sociální kategorii, případně zvýhodňování či znevýhodňování celé sociální kategorie. Tradičně má podobu odpírání přístupu k pracovním příležitostem, ke zdrojům, statusům atd. Může mít i podobu aktivní agrese (genocidy, lynčování, týrání), odmítání pomoci, neverbálních projevů, distancování se či nervozity při kontaktu s příslušníky dané kategorie (Hnilica, 2010: 18).

Podle zákona se diskriminace dělí na přímou a nepřímou. Za diskriminaci se považuje i obtěžování, sexuální obtěžování, pronásledování, pokyn k diskriminaci a navádění k diskriminaci. Přímou diskriminací může být i situace, kdy se s jednou osobou zachází méně příznivě z důvodu sexuální orientace této osoby. Přímým důsledkem může být např. nepřijetí do zaměstnání, odmítnutí postupu v zaměstnání, ztížení pracovních podmínek nebo odmítnutí obsluhy v restauraci či neposkytnutí lékařské péče. Za nepřímou diskriminaci je považováno takové jednání, kdy na základě zdánlivě neutrálního rozhodnutí, kritéria nebo praxe je určitá osoba znevýhodněna oproti ostatním (Zákon č. 198/2009 Sb.).

Právní úprava zákazu diskriminace je v českém právním řádu roztržštěná a nesourodá. Míra ochrany před diskriminací proto závisí především na tom, v jaké oblasti života a z jakého důvodu k diskriminaci došlo. Na ústavní úrovni je zákaz diskriminace obsažen v Listině základních práv a svobod, který zakotvuje rovný přístup k řadě práv bez diskriminace z mnoha konkrétních důvodů nebo i jiného postavení. Sexuální orientaci lze podřadit pod „jiné postavení“.

Výslovně je diskriminace zakázána na základě sexuální orientace i v právu Evropské unie.

Datum 17. května je spojeno s Mezinárodním dnem proti homofobii. Tento termín byl určen podle dne, kdy byla homosexualita vyškrtána z Mezinárodní klasifikace nemocí Světové zdravotnické organizace. Česká republika se každým rokem připojuje k podpoře většího počtu akcí spojených s tímto dnem, jejichž cílem je připomenout respektování práv lidí s jinou než heterosexuální orientací.

2.5.1 Homofobie

Pojem homofobie slouží k označení nepřátelských postojů, pocitů a chování k homosexuálním lidem. V některých případech se ukazuje, že nepřátelství vůči homosexuálním lidem je způsobeno strachem z vlastní skryté homosexuality. Dalšími příčinami homofobního chování jsou předsudky spojené s nedostatečnou informovaností, příslušností k církvi, která homosexualitu odsuzuje aj. (LGBT poradna).

Pojem homofobie zavedl v roce 1972 George Weinberg, který tak původně označoval iracionální strach, odsuzování a nenávisť homosexuálně orientovaných osob. Od té doby se chápání pojmu značně rozšířilo a dnes se používá na zachycení celého spektra negativního citění, myšlení a konání vůči homosexuálům.⁵

Homofobie tedy znamená strach z homosexuality, častěji se však používá ve smyslu netolerantních postojů a předsudků vůči homosexuálům.⁶ Průzkumy veřejného mínění tradičně poukazují na to, že k LGBT lidem přistupují v průměru otevřeněji lidé s vyšším vzděláním, liberálové, lidé bez náboženského vyznání, obyvatelé měst, mladší generace, ženy a lidé s osobní znalostí jednotlivců patřících k minoritě.⁷ Lidé s homofobními předsudky se obávají, že homosexualita je špatná a dokonce i nebezpečná.⁸ Homofobie může vést k pocitům odporu, nepřátelství a dokonce až nenávisti. Může se stát základem pro odmítající, zesměšňující či ubližující chování vůči homosexuálním lidem nebo vůči lidem, u nichž je homosexualita předpokládána. V dnešní době se pojem homofobie užívá pro označení uvedených pocitů i chování vůči skupinám osob, které nejsou heterosexuální, či se jinak vymykají genderovému řádu (gayové, lesby, bisexuálové a transsexuálové).⁹

Správně porozumět, proč lidé zastávají homofobní postoje, nelze bez použití genderové perspektivy. Naše společnost je uspořádána na principu genderu, podle něhož jsou všichni lidé rozděleni na ženy a muže, stejně tak ale i většina

⁵ ONDRISOVÁ, S. *Neviditelná menšina*, s. 33.

⁶ SMETÁČKOVÁ, I. – BRAUN, R. *Homofobie v žákovských kolektivech*, s. 9.

⁷ BEŇOVÁ a kol. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*.

⁸ BEŇOVÁ a kol. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*, s. 44.

⁹ SMETÁČKOVÁ – I., BRAUN, R. *Homofobie v žákovských kolektivech*, s. 9.

věcí, barev, sociálních sfér, aktivit, zájmů či hodnot je spojována s ženami a feminitou, nebo naopak s muži a maskulinitou.

Obecně platí, že odchylky vyvolávají pochybnosti a nedůvěru, v horším případě i pocit ohrožení a strach. V minulosti byla homosexualita považována za ďábelské zlo a za nemoc. Dnes už tomu tak není, nicméně ve společnosti stále panují některé předsudky týkající se homosexuálních, bisexuálních a transsexuálních lidí. Jejich odstranění je obtížné právě proto, že vyrůstají z genderového řádu a jsou součástí genderových stereotypů, které určují, jaké by měly být „správné ženy“ a jací „správní muži“, včetně jejich heterosexuálního chování.

Ve vztahu k genderovým stereotypům tak můžeme rozlišovat dvě formy homofobie:

- negativní postoje vůči lidem, kteří *projevili svoji homosexualitu*, bisexualitu a transsexualitu,
- negativní postoje vůči lidem, kteří se *odlišují svým vzhledem či chováním od tradičních představ* o „správných ženách“ a „správných mužích“, a jsou proto považováni za homosexuální a označováni za gaye a lesby.

V prvním případě je příčinou negativních postojů sexuální orientace a sexuální chování: *Nesnáším ho, protože je teplej*. V druhém případě se nálepka homosexuality používá jako prostředek projevení negativních postojů k člověku, který je celkově jiný: *Ona je divná, nezajímá se o oblečení ani o kluky. Je to lesba*. Nicméně oba případy mají společné znevažování jiných než heterosexuálních lidí (Smetáčková a Braun, 2009: 19).

2.5.2 Diskriminace jako důsledek homofobie

Pokud hovoříme o diskriminaci na základě sexuální orientace, máme tím na mysli diskriminaci osob s menšinovou (homosexuální) sexuální orientací. Vrozená homosexualita je v zásadě nezměnitelným prvkem osobní identity člověka. Odlišnost v sexuální oblasti bývá většinou vnímána jako něco zvráceného a opovrženého. Diskriminace z důvodu sexuální orientace představuje komplex zásahů směřujících jednak proti sebehodnocení a sebeúctě jednotlivce, jednak proti projevům tohoto osobního stavu.¹⁰

Součástí naší společnosti jsou i nejrůznější menšiny. Menšinou se může stát každý snadno a rychle: muž v kosmetickém salonu, běloch v Africe, pivař ve vinném sklípku, vozíčkář v dopravním prostředku atd. Téměř každý z nás je dnes příslušníkem nějaké menšiny a s jinými se setkává. Menšina a diskriminace jsou dva pojmy, které spolu úzce souvisí, neboť právě příslušníci menšin se nejčastěji stávají oběťmi diskriminace.

Diskriminací se obecně rozumí nerovné zacházení. V právní oblasti rozeznáváme zejména dva druhy. *Přímou diskriminaci*, která je charakterizována

¹⁰ BOBEK – BOUČKOVÁ – KÜHN. *Rovnost a diskriminace*, str. 256.

jako nerovné zacházení plynoucí přímo z konkrétní charakteristiky diskriminované osoby. *Nepřímá diskriminace* se vyznačuje existencí neutrálně se tvářícího pravidla, jehož uplatnění však ve svých důsledcích jasně znevýhodňuje konkrétní osobu či skupinu osob. V obou případech je důležité, že k takovému nerovnému zacházení dochází bez dostatečného důvodu, jinými slovy bez jednoznačně racionální příčiny (Beňová a kol.).

Ochrana před diskriminací z důvodu sexuální orientace a povinnost zajišťovat rovné zacházení jsou relativně dobře upraveny v pracovně-právní oblasti. Zákon o zaměstnanosti¹¹, zákon o vojácích z povolání¹², zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů¹³ a služební zákon¹⁴ výslovně zakazují diskriminaci mj. i z důvodu sexuální orientace, zároveň také stanovují právo oběti domáhat se ochrany u soudu (Beňová a kol.).

¹¹ § 4 zákona č.435/2004 SB., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších právních předpisů

¹² § 2 zákona č.221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších právních předpisů

¹³ Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů

¹⁴ § 82 zákona č. 218/2002 Sb., o službě státních zaměstnanců ve správních úřadech

3 SOCIÁLNÍ PRÁCE

V následující kapitole vymezují pojem sociální práce obecně. Vzhledem k tématu bakalářské práce považují vymezení tohoto pojmu za opodstatněné a potřebné k tomu, abych se následně mohla zabývat postoji sociálních pracovníků. Kapitola přibližuje mimo vymezení sociální práce i povahu a poslání sociálního pracovníka, hodnoty v sociální práci a kdo je to klient sociálního pracovníka.

3.1 Sociální práce a její cíl

V literatuře se setkáváme s velkým množstvím definic sociální práce. Žádná z nich však není obecně platná a přesná.

Sociální práci lze vymezit jako soubor činností, jejichž účelem je přímé, na člověka nebo na jeho rodinu, bezprostředně působící úsilí k zachování celistvosti jedince, tj. úsilí o zachování jeho vztahu ke společnosti, k nejbližšímu prostředí, ke vzdělání, k práci apod. Lze ji charakterizovat jako práci sociálně diagnostickou, konzultační a výchovnou (Mühlpachr, 2008: 28).

Účelem těchto služeb je pomoci vyrovnat se uživatelům s nezměnitelnými problémy, omezit nebo odstranit problémy, které lze změnit nebo vyřešit, případně přispět ke zlepšení situace tam, kde je možná úprava sociálních poměrů. Sociální práce usiluje o změnu jednání svých uživatelů, o dosahování harmoničtějších životních situací v disharmonických podmínkách (Řezníček, 2000: 19).

3.2 Sociální pracovník

Sociální pracovník se pohybuje v širokém spektru sociální práce, která zahrnuje konkrétní působení pracovníka v rámci sociálně-správní činnosti i vysoce specializované oblasti spojené s terapií a tréninkem, supervizí, výzkumem a vytvářením teoretického základu, až po přípravu a vzdělávání sociálních pracovníků. Sociální pracovník se často setkává s lidmi sociálně vyloučenými, kteří nejsou motivováni ke změně ve své náročné situaci. Mnozí z nich se nacházejí v neuvěřitelně složitých životních situacích. Odborník, který jim nabízí pomoc, by měl ovládat širokou škálu dovedností a mít předpoklady pro práci s klientem. Důležitá je empatie a profesionalita, která se získává dlouholetou praxí vedoucí k osamostatnění klienta (Gulová, 2011: 38).

Sociální pracovník je pracovník, který chce pomáhat lidem bez ohledu na to, odkud pochází, jakého jsou věku, náboženství, sexuální orientace apod. Je to osoba, která svého klienta provází určitou etapou života, pomáhá mu, směřuje jeho kroky k lepší životní situaci, motivuje ho. To, s jakými klienty bude sociální pracovník přicházet do každodenního styku, nemůže nijak ovlivnit. Je však důležité, aby dodržoval etické normy a zásady, nedržel se předsudků a neodsuzoval klienty za jejich životní situaci.

Sociální pracovník je především profesionál, tedy člověk, který vykonává svou činnost nikoli na základě dobrovolnosti a intuice, ale na základě odbornosti, vzdělání a kvalifikace. Je to člověk, který vstupuje do mezilidských vztahů za okolností, kdy jde o narušení tělesné, psychické a sociální integrity jedince. Taková práce je pak definována jako proces, kdy sociální pracovník nabízí své služby a současně souhlasí, že bude věnovat svůj čas, pozornost a respekt jiné osobě nebo osobám, které budou dočasně v roli klienta (Theová, 2011: 11).

V souvislosti s homosexuální klientelou sociálního pracovníka je důležitý požadavek *Etického kodexu sociálních pracovníků České republiky* vydaný v roce 2005 ohledně respektování různorodosti klientů a zaměření sociální práce na zajištění rovných příležitostí bez rozdílu věku, genderu, sexuální preference, třídy, postižení, rasy, kultury i víry (Etický kodex sociálních pracovníků ČR, 2005: 2.1).

3.3 Klient

Klientem se stává každý člověk, který se ocitl v obtížné životní situaci a není si sám schopen poradit nebo neví, jak svoji situaci řešit. Takovým klientem může být i člověk s odlišnou sexuální orientací, který se ocitl v krajní nouzi a je zapotřebí zjistit eventuální cesty pomoci, např. člověk s odlišnou sexuální orientací, který je pro svoji orientaci diskriminován při hledání zaměstnání nebo homosexuální pár, který řeší náležitosti pěstounské péče.

Homosexuálním klientům může ve zvládnutí životních situací bránit jejich špatný psychický stav, neobvyklá životní orientace, styl života nebo také vyloučení z vlastní rodiny či pracovního kolektivu. Překážkou zvládnutí životní situace celou homosexuální menšinou mohou být i její nestandardní zvyky, těžko dosažitelné zájmy a cíle, nedůvěra členů skupiny k některým institucím společnosti, chabá vnitřní organizace skupiny, omezená schopnost jejích členů vyjednat atd. Sociální pracovník společně s psychologem pomáhá tyto situace pojmenovat a za přispění dalších pracovníků je překonávat (Musil, 2004: 15–16).

3.4 Hodnoty v sociální práci

Aby práce sociálních pracovníků byla správná a už od počátku se předcházelo jakýmkoliv nedorozuměním, konfliktům a porušováním zásad a etiky, existují hodnoty a pravidla, jimiž by se měl každý sociální pracovník řídit. Tyto hodnoty, zásady a pravidla napomáhají pracovníkovi v orientaci. Sociální práci si proto nelze představit bez důkladných etických základů. Kromě obecných morálních ctností se u sociálních pracovníků předpokládají další specifické vlastnosti: schopnost komunikace, schopnost vcítit se do situace uživatele, schopnost solidarity a úcty k životu (Fischer, 2008: 65).

Mezi nejdůležitější hodnoty sociální práce patří respektování svobodného rozhodování klienta, tj. jeho práva žít život podle vlastních představ. Sociální pracovník by proto neměl klienta jakkoliv odsoudit za jeho životní styl, ale naopak ho plně respektovat a aktivně se podílet na jeho rozvoji.

Další důležitou hodnotou v sociální práci je respektování důvěrnosti sdělených informací. Často se může jednat o velmi intimní informace, které pro samotného klienta nemusely být lehké vyslovit a představovaly zdroj jeho problémů.

V sociální práci se ustálilo několik profesionálních zásad provázející výkon praxe. Patří k nim:

- zachování profesionální objektivity,
- respektování rozdílů mezi lidmi,
- celostní přístup ke klientovi,
- respektování jejich důstojnosti,
- individuální přístup ke klientovi,
- využívání silných stránek osobnosti klientů.

Je třeba nekompromisně dodržovat tyto zásady práce, které napomáhají ke kvalitním službám (Mühlpachr, 2008: 53).

4 REGISTRované PARTNERSTVÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Může to znít překvapivě, ale česká společnost se již v období socialismu zařadila mezi země s progresivním přístupem k otázkám homosexuality. Všeobecná trestnost homosexuality byla v Československu zrušena již v roce 1961. Dekriminalizace homosexuálního jednání byla dovršena v roce 1990, kdy byla sjednocena hranice konsenzuálního sexu (jak heterosexuálního, tak homosexuálního) na 15 let a současně byly odstraněny i některé zvláštní skutkové podstaty spojené s homosexuálním stykem.

Registované partnerství párů s odlišnou sexuální orientací je v České republice uzákoněno od roku 2006 Zákonem č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství. Za deset let jeho existence uzavřelo partnerství okolo dvou tisíc párů. Dalším cílem politiky lidí s odlišnou sexuální orientací je uzákonění možnosti osvojení (adopce) dětí stejnopohlavním párem, což doposud není možné.

Zakotvení registrovaného partnerství do právního řádu České republiky je výsledkem uznání nejen tradičního spektra společenských vztahů a svazků, ale také rozšířením o novou formu párové koexistence vedle manželství a nesezdaného soužití. Od přijetí registrovaného partnerství jeho zastánci očekávali celospolečenský přínos, jakým je například prohloubení lidských práv jednotlivých občanů, zrovnoprávnění sociální menšiny homosexuálních žen a mužů, stabilizace partnerských vztahů občanů, kteří se rozhodli uzavřít registrované partnerství, vyřešení ekonomických, daňových i právních problémů osob, které spolu žily v neregistrovaných partnerských vztazích, včetně dědictví, vzájemné vyživovací povinnosti, tvorby společného majetku a řešení bytové situace zejména z hlediska společného užívání bytu. Stabilizace partnerských vztahů má v neposlední řadě vliv na snižující se riziko pohlavně přenosných chorob (Stehlíková a kol., 1995: 21).

Snahy o prosazení institutu registrovaného partnerství v České republice sahají až do roku 1992. Zákon o registrovaném partnerství byl schválen 15. března 2006, a to nejen díky demokratizaci naší společnosti a vesměs kladnému postoji médií k uzákonění partnerství osob stejného pohlaví, ale také díky dlouhotrvající práci gay a lesbických organizací.

4.1.1 Vznik a náležitosti registrovaného partnerství

Partnerství vzniká projevem vůle dvou osob stejného pohlaví činěným formou souhlasného, svobodného a úplného prohlášení těchto osob o tom, že spolu vstupují do partnerství. Osoby, které do partnerství vstupují, činí prohlášení osobně před matričním úřadem.

Partneri mají v partnerství stejné povinnosti a stejná práva. O záležitostech partnerského soužití rozhodují oba partneři společně; nedohodnou-li se v podstatných věcech, rozhodne na návrh některého z nich soud. Partner je oprávněn zastupovat druhého partnera v jeho běžných záležitostech, zejména přijímat za něho běžná plnění, pokud zvláštní právní předpis nestanoví jinak (Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství).

Registrované partnerství mohou uzavřít dvě osoby, které splňují všechny následující podmínky (Beňová, 2006: 5):

- alespoň jedna z nich má státní občanství ČR,
- nejsou sourozenci nebo příbuznými v linii přímé (tedy nejsou si vzájemně potomkem a předkem),
- obě dosáhly věku osmnácti let,
- obě jsou plně způsobilé k právním úkonům, tedy nejsou zbaveny způsobilosti k právním úkonům ani na ní omezeny,
- jsou „svobodné“; nesmí být v manželství nebo registrovaném partnerství, které neskončilo.

Registrované partnerství má pro partnery podobný charakter jako samotné manželství až na jednu velmi podstatnou skutečnost. Tou je nemožnost v životě homosexuálních jedinců vychovávat své vlastní děti.

4.1.2 Zánik registrovaného partnerství

Partnerství zaniká:

- a) smrtí jednoho z partnerů nebo prohlášením jednoho partnera za mrtvého. Partnerství zaniká dnem smrti partnera. Byl-li partner prohlášen za mrtvého, zaniká partnerství dnem, kdy rozhodnutí o prohlášení za mrtvého nabylo právní moci (Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství).
- b) zrušením rozhodnutím soudu.

4.2 Registrované partnerství ve světě

Státy, které umožňují partnerkám či partnerům stejného pohlaví jejich vztah zformalizovat tak činí rozdílnou právní normou. Jen velmi málo zemí povoluje stejnopohlavním párům uzavírat manželství (např. Nizozemí nebo Španělsko), z něhož jim následně plynou stejná práva a povinnosti jako heterosexuálním manželským párům. Většina zemí umožňující právní svazky osob stejného pohlaví tak činí prostřednictvím nově vytvořeného institutu, kterým je právě registrované partnerství.

Právní důsledky, tedy rozsah práv a povinností vyplývajících partnerkám či partnerům z uzavření registrovaného partnerství, se v jednotlivých zemích značně liší. Zatímco v některých zemích se registrované partnerství blíží manželství, v jiných je rozsah práv a povinností z něj vyplývajících značně omezen. Rozdílné uznávání nebo neuznávání právních svazků těchto párů ostatními

státy (ať už se jedná o manželství nebo registrované partnerství) bude v praxi těmto párům přinášet značné komplikace. Uznání registrovaného partnerství, které bylo uzavřeno v České republice, se bude v jednotlivých zemích lišit – některé země jej neuznávají vůbec, některé ano, avšak není jisté, jakou míru práv a povinností vyplývajících z partnerství těmto párům přiznají. Není např. jasné, zda by ČR uznala dědické právo jednoho partnera po druhém partnerovi v páru, který byl registrován v Německu. Naopak se lze jen dohadovat, zda a jaké právní důsledky by mělo české registrované partnerství třeba ve Velké Británii. Potřebují-li partnerky/partneři vědět, jaké právní důsledky bude mít jejich registrované partnerství v určité zemi, bude pravděpodobně nejvhodnější obrátit se s dotazem na příslušný zastupitelský úřad dotyčné země.

Evropská unie se v rámci svých harmonizací na poli občanského práva zabývá rovněž touto otázkou. Celá problematika se v současnosti poměrně dynamicky vyvíjí (Štěpánková a Čížinský, 2006).

5 PROBLÉMY V NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČI V ČESKÉ REPUBLICE

Historie náhradní rodinné péče v České republice se pojí s rokem 1963, kdy byl vydán zákon o rodině, nyní je součástí nového občanského zákoníku. Od tohoto roku bylo možné děti umisťovat do náhradní rodinné péče. Tímto zákonem se otevřela nová možnost adopce a posléze i pěstounská péče či jiná forma náhradní rodinné výchovy.

Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. jako první zákon umožnil zbavit rodiče jejich rodičovských práv, a to v případě silného porušování rodičovských práv či při jejich zneužívání. Zákon umožnil adoptovat děti, které z důvodu nevhodné rodinné výchovy musely přebývat v ústavech náhradní péče. Od doby, kdy byl vydán zákon o rodině 94/1963 Sb. narostla řada problémů v systému náhradní rodinné péči (Tradice pěstounské péče v českých zemích).

5.1 Formy náhradní rodinné péče

5.1.1 Osvojení (adopce)

V České republice je osvojení upravováno Zákonem č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. V tomto zákoně je uvedeno, že žadatelem o osvojení se může stát i jedinec bez ohledu na jeho sexuální orientaci nebo manželské páry.

Osvojení je považováno za nejdokonalejší formu náhradní rodinné péče. Podle dostupných údajů existuje v Česku asi 13 % sterilních manželství a řada z nich řeší tento problém právě osvojením. Osvojitelé jsou motivováni především snahou o doplnění své rodiny. Při osvojení přijímají manželé či jednotlivci opuštěné dítě za vlastní a mají k němu stejná práva a povinnosti, jako by byli jeho rodiči. Osvojením vzniká mezi osvojitelem a dítětem vztah jako mezi biologickými rodiči a vlastními dětmi (Matějček a kol., 1999: 33).

Zákon rozlišuje dva druhy adopce (Matějček a kol., 1999: 33):

1. „Zrušitelná“ *adopce* neboli adopce 1. stupně (prosté osvojení) je péče, kdy práva a povinnosti rodičů přecházejí na osvojitele, ale v rodném listu dítěte zůstávají uvedeni původní rodiče dítěte. Prosté osvojení lze zrušit.
2. „Nezrušitelná“ *adopce* neboli adopce 2. stupně je v praxi častěji využívána. Od prosté adopce se odlišuje tím, že osvojitelé jsou zapsáni do rodného listu dítěte namísto rodičů. Toto osvojení nelze zrušit. Osvojení jedince je podle zákona možné za předpokladu, že toto osvojení bude plnit svoje společenské poslání.

5.1.2 Přiosvojení

V České republice je možné osvojit dítě buď jako jednotlivce, společně jako pár, nebo tzv. „přiosvojením“ (manžel osvojí dítě své manželky nebo manželka dítě svého manžela). Společné osvojení a přiosvojení je umožněno pouze manželům, registrovaným partnerům je stále zakázáno. Jako jednotlivce může dítě osvojit kdokoli bez ohledu na sexuální orientaci.

Inkriminovaný § 13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství ale tuto možnost odnímal gayům a lesbám, jakmile vstoupili do registrovaného partnerství. Jan Kozubík z Platformy pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu označil tento paragraf jako nesmyslný: „[...] jako individuální lesba či gay jste si mohli adoptovat dítě. Pokud jste však vstoupili do právně uznaného svazku a deklarovali tak touhu žít ve stabilním a dlouhodobém vztahu, stát vám individuální adopci zakázal.“ (Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu, 2016)

5.1.3 Pěstounská péče

Pěstounská péče je po osvojení nejčastější formou náhradní rodinné péče v České republice. Podle Matějčka (1999) jde o zvláštní formu řízené kontrolované náhradní rodinné výchovy, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dětí i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali.¹⁵

Pěstounskou péči můžeme rozdělit na individuální a skupinovou. V případě individuální péče se o dítě starají příbuzní – prarodiče, tety, strýcové nebo cizí osoby. Skupinovou pěstounskou péči zajišťují pěstounské rodiny a SOS dětské vesničky.

Cílem pěstounské péče je poskytnout dětem náhradní rodinné prostředí. Tuto možnost Zákon o registrovaném partnerství nezakazuje, tudíž registrovaní partneři by se mohli stát pěstouny. Ti nemají platná rodičovská práva, nejsou zákonnými zástupci. O svěřením do péče rozhoduje soud, může ho také zrušit. Pěstounská péče není trvalá stejně tak jako osvojení. Je to ale legální možnost, jak se stát „rodiči“ (Tomancová, 2010: 156–157).

5.1.4 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Účelem pěstounské péče na přechodnou dobu je zejména poskytnout rodičům čas, aby si mohli upravit své poměry tak, aby byli znovu schopni převzít dítě do své péče, nebo se pro něj našla jiná vhodná stabilní rodina. Dítě se tak zcela vyhne deprivacnímu prostředí ústavních zařízení. Jedná se o institut krizový a pouze přechodný. Pěstounská péče na přechodnou dobu může trvat nejdéle jeden rok.

Do pěstounské péče na přechodnou dobu je dítě soudně svěřeno z následujících důvodů:

¹⁵ MATĚJČEK, (1999), *Náhradní rodinná péče*, str. 34.

- rodič dítěte se nemůže o dítě ze závažných důvodů dočasně postarat (zdravotní problémy, výkon trestu odnětí svobody atd.),
- čeká-li se na uplynutí doby od narození dítěte, po kterém je možné dát dítě do osvojení (souhlas s osvojením lze dát nejdříve 6 týdnů po porodu),
- čeká-li se na pravomocné rozhodnutí soudu o nezájmu rodičů.

Pěstounskou péči na přechodnou dobu může poskytovat pouze osoba za tímto účelem odborně proškolená a zařazená do evidence osob vhodných k výkonu této formy náhradní rodinné péče. Podstatným prvkem pěstounské péče na přechodnou dobu je předpoklad profesionálního přístupu pěstouna, naplněné rodičovství a určitá životní zralost. Pěstoun pobírá od státu finanční odměnu, a to i v případě, kdy čeká na svěřeni dalšího dítěte do péče (Středisko náhradní rodinné péče, 2013–2016a).

5.1.5 Poručenství

Pěstoun o dítě osobně pečuje, vychovává ho, zastupuje ho a spravuje jeho majetek. Vystupuje de facto v roli zákonného zástupce dítěte. Podléhá ovšem doзору soudu a k některým rozhodnutím také potřebuje jeho souhlas. Poručníkovi nevzniká vyživovací povinnost k dítěti. Poručenská péče zaniká nejpozději, nabude-li dítě plné svéprávnosti, jinak jeho zletilostí.

Poručníka ustanoví soud dítěti, jestliže tu není žádný z rodičů, který má a vůči svému dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu (rodiče dítěte zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, výkon jejich rodičovské zodpovědnosti byl pozastaven nebo jim byla omezena svéprávnost). Do péče poručníka jsou svěřovány často děti, které by mohly být osvojeny, ale nenajde se pro ně vhodný osvojitel (Středisko náhradní rodinné péče, 2013–2016b).

5.1.6 Umělé oplodnění

Umělé oplodnění je v České republice legislativně ukotveno v zákoně o péči o zdraví lidu. Jedná se o zákon č. 20/1966 Sb. ve znění pozdějších vydání. Zákon uvádí, že podmínkou je žádost páru, který však nemusí být sezdaný. O umělé oplodnění se žádá písemně.

Oficiálně není v České republice umělé oplodnění umožněno lesbickým páry a svobodným ženám. Tato skutečnost se dá lehce obejít. Žena z lesbického páru nebo žena svobodná si může za dárce spermatu zvolit známého muže, který s ní příslušnou kliniku zajde a bude vystupovat jako partner či přítel. Zda se jedná o pravý nebo fiktivní pár, se nijak neověřuje. Pro heterosexuální pár je tato cesta jako poslední možnost k tomu mít dítě, u lesbického páru se jedná o primární řešení.¹⁶

Podle poslední souhrnné zprávy International Federation of Fertility Societies poptávka ze strany svobodných žen a lesbických párů po umělém oplodně-

¹⁶ POLÁŠKOVÁ, E. (2009) *Plánovaná lesbická láska*, str. 58.

ní roste. Ani v zemích s liberálními zákony nejsou lesbické páry nutně přijímány ve všech centrech asistované reprodukce, některé se však naopak na lesbickou klientelu cíleně orientují (například v Belgii, Finsku nebo Velké Británii).¹⁷

5.2 Kritická místa v systému náhradní rodinné péče v ČR

Multidisciplinární tým, jehož členy spojuje stejná filosofie péče o ohrožené děti a stejná koncepce systému sociálně-právní ochrany dětí, znepokojuje situace systému náhradní rodinné péče v České republice. Své poznatky z několikaletého sledování formulovaly do zásadních problémů, nedostatků a rizik, které vedou v praxi k popření základních principů sociálně právní ochrany dětí vyjádřené v Úmluvě o právech dítěte: „Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dítěte.“

Česká republika je velmi často kritizována pro vysoká čísla, která se v naší zemi pojí s počtem dětí umístěných v ústavních zařízeních. Podle Boťové a kol. (2008) není tato situace způsobená tím, že bychom měli „málo pěstounů“, ale tím, jak snadné je dítě umístit do ústavu mimo jeho vlastní rodinu, v praxi označováno výrazem „odebrání dítěte z rodiny“, který je spojován se sankcí rodičům, což má demotivující dopad, a v procesu sanace rodiny obnovení jejich funkcí působí kontraproduktivně. Problémem je, že stále nejsou využívány všechny možnosti a prostředky k tomu, aby dítě mohlo zůstat ve své vlastní rodině, případně aby se po krátkodobém umístění mimo svou rodinu do ní mohlo vrátit. Tím dochází k velkému množství dětí v evidenci Náhradní rodinné péče, pro které se nedaří najít vhodnou rodinu.

Za kritická místa v systému náhradní rodinné péče jsou považována:

- zařazení dítěte do evidence náhradní rodinné péče,
- odborná příprava na přijetí dítěte do rodiny,
- zařazení do evidence osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny,
- proces zprostředkování náhradní rodinné péče,
- odborné vedení náhradní rodinné péče.

Jednotlivá kritická místa systému NRP výše zmíněna, jednotlivě popisují dále.

5.2.1 Zařazení dítěte do systému náhradní rodinné péče

V evidenci NRP jsou děti, pro které není náhradní rodinná péče vhodným řešením vůbec, například v případech, kdy s využitím dostupných služeb lze zajistit návrat dítěte do rodiny, kdy dítě s ohledem na věk a dosavadní životní zkušenosti již není schopné navázat výlučný citový vztah k dospělým osobám, případně kdy má dostatečnou zkušenost s rodinným prostředím, že není třeba

¹⁷ POLÁŠKOVÁ, E. (2009). *Plánovaná lesbická láska*, str. 58.

toto prostředí nahrazovat. Dále zde nalézáme děti, pro které se hledá osvojitelská rodina, při čemž vzhledem k jejich situaci je vhodnější péče pečovatelská.

Mezi hlavní příčiny tohoto neuspokojivého stavu řadíme zejména mezi laickou veřejností rozšířené tvrzení, že „pro dítě je vždy lepším řešením náhradní rodina než ústav“. Snaha snížit za každou cenu počet dětí v ústavní výchově vede pak k názoru, že „špatnou“ vlastní rodinu je nutné nahradit „dobrou“ náhradní rodinou, nikoliv snahou vytvořit takové podmínky, aby se děti mohly vrátit do svého přirozeného rodinného prostředí a pobyt dítěte mimo rodinu byl pouze dočasným řešením. Je nutné si uvědomit, že musíme vždy uvažovat o tom, zda a která forma NRP je pro dítě vhodným řešením, nikoli pro kterou formu je vhodné konkrétní dítě.

5.2.2 Odborná příprava na přijetí dítěte do rodiny

Bořová a kol. (2008) zmiňují, že se v praxi setkávají se situacemi, kdy budoucí pěstouni a osvojitelé nerozumí potřebám přijatého dítěte, přestože absolvovali přípravný kurz. Dále kritizují, že příprava pěstounů a osvojitelů se v jednotlivých krajích republiky liší jak formou, tak obsahem i rozsahem.

Multidisciplinární tým sledoval, jak je příprava realizována v devíti krajích republiky včetně hlavního města Prahy. Tato zjištění byla zobecněna do následujícího výčtu:

- *tematicky zaměřená setkání* se zkušenými pěstouny a jejich dětmi s komentářem, radami a nácvikem konkrétních situací (předání těchto informací probíhá ve smyslu „takhle to také může být“, nikoli ve smyslu „toto je vzor a tak je to správné“);
- *„relaxačně-terapeutická“ setkávání* doplněná edukativními bloky a praktickým nácvikem v kojeneckém ústavu (praktický nácvik péče o dítě v kojeneckém ústavu je v rozporu se zájmy dětí, ale je také neetický a necitlivý ve vztahu k budoucím osvojitelům, kteří jsou často po mnohaleté a náročné léčbě bezdětnosti vystaveni této silně emocionálně podbarvené situaci, která pro ně nemůže mít žádný praktický přínos);
- sled různých metod a technik více či méně se vztahujících k tématu náhradní rodinné péče bez koncepce a vnitřního propojení (lektori příprav musí mít jasnou představu o tom, co chtějí sdělit);
- nekoncepční sled přednášek odborníků (odborník musí umět své poznatky předat tak, aby jim účastníci porozuměli a aby byly poznatky propojené v celek).

5.2.3 Zařazení do evidence osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny

Odborné posouzení a zařazení do evidence osob vhodných stát se pěstouny a osvojiteli je dle zákona plně v kompetenci krajských úřadů, respektive Ministerstva práce a sociálních věcí (dále jen MPSV). Nejednotná metodika odborného posouzení, neprovázanost mezi rozhodováním krajských úřadů a MPSV

a nejednotnost v posuzování zdravotního stavu mezi jednotlivými kraji vede k tomu, že v evidenci jsou i manželské páry nebo jednotlivci, kteří z hlediska sociálně-psychologického nebo zdravotního patrně nebudou moci naplnit potřeby přijatého dítěte.

Je žádoucí, aby se součástí odborného posouzení u těch párů či jednotlivců, kteří již nějaké dítě vychovávají, stalo posouzení celého rodinného systému, které by měl provádět odborník vzdělaný v tomto oboru – např. formou externí spolupráce s krajským úřadem.

5.2.4 Proces zprostředkování

V této části se autorky věnují tzv. poradním sborům, které existují od roku 2006, a mají za úkol hledání vhodného náhradního prostředí pro dítě vyrůstající v ústavní výchově. I zde nacházejí problémy, které by měly být napraveny. Některé děti jsou svěřovány do rodin, které nemají podmínky pro naplňování jejich potřeb, děti nejsou v tomto náhradním rodinném prostředí bezvýhradně přijaty. Varující je také počet dětí, které pěstouni nebo osvojitelé „vrací“ zpět do ústavů krátce po převzetí.

K vysoce rizikovému zprostředkování přispívá také postup některých nestátních organizací a dětských domovů, které samy z vlastní iniciativy (jistě s dobrým úmyslem) provádí určitý způsob zprostředkování. A to tím, že potenciálním osvojitelům nebo pěstounům zprostředkují informace nebo přímo kontakt s dítětem a doporučí jim, aby podali k soudu žádost o svěřeni konkrétního dítěte (Bořová a kol., 2008: 16–17).

5.2.5 Odborné vedení náhradní rodinné péče

Přechod dítěte z ústavní výchovy do péče budoucích pěstounů nebo osvojitelů a následné období minimálně prvního roku soužití je obdobím mimořádně náročným jak pro dítě, tak i pro osoby přejímající ho do své péče. Je tedy nezbytně nutné zajistit dětem i dospělým odbornou péči a doprovázení. Právě v počátečním období života dítěte v náhradním rodinném prostředí je ještě možné eliminovat některá rizika související s tak významnou životní změnou a pomoci situaci dítěte upravit tak, aby byly vytvořeny podmínky pro jeho další vývoj.

Přestože v souladu se zákonem je prováděno sledování vývoje dítěte v péči jiných osob než rodičů, je to jen první předpoklad pro snížení rizika výskytu problémů nejen aktuálně, ale především v dalších fázích vývoje dítěte. Ke sledování a kontrole je třeba přiřadit i faktickou, odbornou péči a doprovázení, a to nejen jako možnost nebo nabídku dospělým, ale jako podmínku, jejímž prostřednictvím je garantováno právo dítěte na respektování jeho zájmů a naplňování potřeb.

Nutnou podmínkou pro zvládnutí tak náročné role, jakou bezpochyby role pěstouna a role osvojitele jsou, vyžaduje profesionální vedení a doprovázení a možnost reflektovat adaptační období:

- z hlediska dítěte;
- z hlediska těch, kteří o něho pečují;
- z hlediska dětí, které v rodině žijí;
- z hlediska rodičů dítěte, jejichž situace se přechode dítěte do péče budoucích pěstounů nebo osvojitelů mění a kteří nemají dostatek informací, schopností a dovedností, aby novou situaci byli schopni zpracovat a přijmout (Bořová a kol., 2008: s. 9–19).

V roce 2011 bylo v ústavních zařízeních okolo osmi tisíc dětí, které tam byly poslány na základě rozhodnutí soudu (v rámci ústavní nebo ochranné výchovy) anebo na základě rozhodnutí zákonných zástupců (např. děti s tělesným hendikepem nebo děti ze sociálně slabších rodin).

Děti umístěné v těchto zařízeních za své osudy nemohou. Umožnění adopce dětí homosexuálním párům by umožnilo mnoha dětem získat tolik lásky a štěstí, které si každé z nich zaslouží.

6 VÝCHOVA DĚTÍ HOMOSEXUÁLNÍMI PÁRY – PRO A PROTI

Mnoho dětí vyrůstá v homoparentální rodině. Společnost o této skutečnosti nerada slyší. Stále se objevují argumenty, které jsou striktně proti výchově dětí homosexuálními páry, pozastavuje se projednávání novely o přiosvojení dítěte z předchozího manželství novým partnerem a homofobie stále neustupuje. Společnost se stále bojí o řádný vývoj dítěte, o to, zda dva lidé stejného pohlaví mohou dítě vůbec vychovat.

Neexistují ale žádné výzkumy, které by potvrzovaly, že dítě vychovávané v homoparentální rodině by mělo mít jakkoli narušený vývoj, byla ohrožena jeho mravní výchova nebo sexuální orientace. Golombok (1983) zkoumal utváření pohlavní identity u dětí lesbických matek ve srovnání s dětmi z rodin vedených jedním. Ani u děvčat ani u chlapců nebyly zjištěny žádné rozdíly. Jako nedostatek tu může brát vzorek, kterým byly děti pocházejících z předchozích heterosexuálních rodin.¹⁸ O 14 let později Golombok provedl další výzkum provedený na dospělých dětech. Cílem bylo potvrzení nebo vyvrácení domněnky, zda se děti vychovávané v homosexuálních rodinách identifikují též jako homosexuálové. Výsledkem bylo, že tyto děti se nijak neliší od dětí vychovávaných v heterosexuálních rodinách.¹⁹ Dosavadní výzkumy však žádnou významnou odlišnost v rodičovství heterosexuálních a homosexuálních párů neprokázaly.²⁰

Sokolová²¹ uvádí, že výzkumy, které byly provedeny s dětmi a rodiči během různých studií, poukazují na to, že na jejich životy má vliv homofobie ve společnosti, která narušuje jejich životy: odmítavé výroky ve škole a zaměstnání, posměšky ze strany kamarádů a nepochopení od učitelů. Dítě, které tak pochází z homoparentální rodiny může svoji rodinu začít považovat za nenormální nebo dokonce méněcennou. Tato situace nastává díky vlivu okolí, ve kterém dítě vyrůstá, chodí do školy a může vést i k problémům se sžitím se svým okolím. Je zapotřebí, aby učitelé ve školách, rodiče a společnost brala jako možnost, že dítě pochází z „netradiční“ rodiny.²²

6.1 Homoparentalita

Termín homoparentalita (*homoparentalité*) byl poprvé použit v druhé polovině devadesátých let 20. století francouzskými aktivisty s poukázáním na to,

¹⁸ SOBOTKOVÁ, I. (2007), *Psychologie rodiny*, str. 196.

¹⁹ POLÁŠKOVÁ, E. (2009), *Plánovaná lesbická rodina, klíčové aspekty přechodu k rodičovství*, s. 65–66.

²⁰ SOBOTKOVÁ, I. (2007), *Psychologie rodiny*, str. 191.

²¹ SOKOLOVÁ, V. (2004), „A co děti?... ?...“: Gay a lesbické rodičovství, s. 93–94.

²² JANOŠOVÁ, P. (2008), *Dívčí a chlapecká identita vývoj a úskalí*, s. 194.

že lépe vystihuje specifickou kvalitu tohoto rodinného modelu a neomezuje se na pouhé konstatování homosexuality rodičů.

Homoparentalita je termín, kterým se označuje rodičovství lesbiček a gayů, tedy výchova rodinami stejnopohlavních párů. Homoparentální rodiny narušují tradiční představy o rodičovství a zároveň i koncept gay a lesbické identity.²³ Pokud se ptáme na to, zda homosexuální jedinci či páry jsou schopni vychovávat zodpovědně dítě, pak musíme odpovědět, že pravděpodobně ano. Za vše hovoří fakt, že právě v naší společnosti takovéto rodiny existují a fungují. Často se však setkáváme s otázkou, zda se o dítě dokážou postarat i muži. Podle Matějčka vyvolává chování dítěte u mužů stejnou mateřskou reakci jako u žen.²⁴

6.2 Homosexuální rodina

Spojení homosexuální rodina je nicneříkající a ve společnosti nepopsáno. Přesně neidentifikuje to, co si pod tímto pojmem máme představit. Jedná se snad o rodinu, kde rodiče jsou homosexuálně orientovaní, nebo dítě je homosexuálně orientované? Či jiný člen rodiny? Tyto typy rodin opravdu existují. Paradox je, že rodina, kde jsou rodiče heterosexuální a mají homosexuálně orientované dítě, je brána jako rodina heterosexuální, oproti tomu rodina, kde je dítě heterosexuální a rodiče homosexuálně orientovaní, bereme jako rodinu homosexuální.

Výzkumy ukázaly, že jako hodnotící (sexuální) prvek rodiny jsou chápáni dospělí jedinci. Mezi výsledky bylo i to, že rodiny, kde děti jsou homosexuálně orientovaní, jsou společností přijímány lépe a více než rodiny, kde jsou homosexuální rodiče. Náзор společnosti se mění v okamžiku, kdy se z dětí stávají dospělí lidé toužící po rodině. V tomto momentě se z respektovaných dětí s odlišnou sexuální orientací stávají lidé společností neakceptovatelní, i když dříve akceptovaní byli. Domácnosti, v nichž se nachází dospělé osoby s homosexuální orientací a děti, se všeobecně nazývají rodina homosexuálních partnerů neboli homoparentální rodina (Himl, 2013: 76).

Zpochybňování rodičovské způsobilosti lesbických žen a gayů na základě jejich domnělé psychické patologie patří k jakémusi „zlatému standardu“ stereotypů a mýtů, které problematiku g/l rodičovství provázejí od samého počátku.²⁵

Stávající legislativní rámec vznik a fungování homoparentální rodiny ve srovnání s rodinami heteroparentálními nechrání. Praxe navíc ukazuje, že legislativa vytváří bariéry. Ty nutí lidi, kteří se chtějí stát rodiči či jsou rodiči sociálními, k obcházení zákonů, k jednání, při němž se pohybují v „šedých zónách“, ke zkoušení cest legislativně aj. V této souvislosti je potřeba zdůraznit,

²³ SOBOTKOVÁ, I. (2007) *Psychologie rodiny*, str. 95.

²⁴ MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál, 2008. s.12.

²⁵ POLÁŠKOVÁ, E. *Plánovaná lesbická rodina*, str. 67.

že tímto dochází k nervově vypjatým situacím, které ohrožují nejen rodiče, ale především zájmy dětí.²⁶

6.3 Homosexuální rodičovství

Veřejná debata o výchově dětí stejnopohlavními páry je v České republice zatím na počátku a její cílení mnohdy neodpovídá realitě. Většinou se totiž soustřeďuje jen na otázku, zda by měly mít stejnopohlavní páry možnost adoptovat děti, přičemž diskuze s tím spojená je obvykle postavena tak, že je pouze věcí politiků něco takového povolit, nebo zakázat (Beňová a kol., 2008: 23).

Studií, které by se zabývaly otázkou rodičovstvím lidí s odlišnou sexuální orientací, je velmi málo a jejich obsah je velmi strohý.

Otázka adopce dětí homosexuálními páry byla podpořena z řad Ústavního soudu, který rozhodl, že i sezdaným homosexuálním párům náleží možnost adopce. Plénum patnácti soudců v roce 2016 zrušilo ustanovení zákona, které jim tuto možnost dosud zapovídalo. Jeho obsah byl vyhodnocen jako diskriminační. Tato otázka se však nedotýká adopce dítěte partnera z předešlého partnerství partnerem druhým.

Novela zákona, kterou předložil ministr spravedlnosti Robert Pelikán a ministr pro lidská práva Jiří Dienstbier, je v nejlepším zájmu dítěte, které by po rozpadu svazku partnerů dostávalo výživné nebo by v případě jednoho z rodičů mělo nárok na sirotčí důchod, ale i přesto, že zákon má podporu napříč poslaneckou sněmovnou, je debata ohledně novely stále odsouvána do pozadí. Mnoho gay a lesbických párů by rádo získalo dítě do svého opatrovnictví prostřednictvím adopce nebo pěstounské péče. Zákon to sice neumožňuje, ale podle Talandové (1997) by změnu v legislativě a možnost osvojení nebo pěstounství uvítalo 30–50 % homosexuálních párů. Mnoho jiných párů touží po svém vlastním dítěti.²⁷

6.3.1 Postoj k rodičovství LGBT komunitou

Instituce rodiny není v prostředí gay a lesbických komunit novým fenoménem, významně se však proměnil způsob jejího pojetí. Gayové a lesby za svou rodinu dlouhou dobu považovali vědomě a pečlivě budované sociální společenství blízkých osob a přátel, které jim nahrazovalo původní biologické příbuzenské sítě, narušené či úplně zprerhané v důsledku jejich coming outu.

Protože dlouho platilo, že být gayem nebo lesbou je společensky nežádoucí, život s akceptovanou homosexuální identitou zahrnoval v minulosti často rezignaci i na vlastní rodičovství. Touha po naplnění rodičovské role spolu se sociálním tlakem vedla spíše ke snaze svou skutečnou citovou orientaci potlačit

²⁶ KUTÁLKOVÁ, P. (2015): *Duhové rodiny ve stínu státu, Situace homoparentálních rodin s malými dětmi*, Prague Pride, z.s., Praha

²⁷ JANOŠOVÁ, P.: (2008), *Homosexualita v názorech současné společnosti*. (citována TALANDOVÁ, 1997)

a přání po dítěti naplnit v oficiálním heterosexuálním svazku. Je však třeba podotknout, že ani homosexuální komunita neměla k rodičovství vždy jednoznačný vztah. Některé radikální reprezentantky lesbického hnutí zaujímaly v minulosti k mateřství hostilní postoj, nahlížely jej jako jeden z tradičních nástrojů útlaku žen. Gay a lesbické hnutí čerpalo svou sílu právě také z jinakosti a vymezení se vůči tradičnímu modelu, který cíleně nehodlalo následovat nebo napodobovat (Polášková).

Nicméně sedmdesátá léta minulého století přinesla zvrát nejprve ve světě a poté i v České republice. Byly publikovány první případové studie homosexuálního rodičovství v psychiatrické literatuře.

Výzkum srovnávající homosexuální a heterosexuální populaci lze přitom datovat už do padesátých let, kdy vznikla pilotní studie Evelyn Hookerové (1957), jejíž důsledkem bylo později to, že byla homosexualita vyřazena ze seznamu mentální poruch.

6.3.2 Zájmy a práva dětí v „homosexuální“ rodině

Pokud hovoříme o rodičovství gay nebo lesbickém páru, nesmíme opomenout samotné dítě a jeho práva. Úmluva o právech dítěte uvádí, že veškeré jednání a činnost vztahující se k dítěti musí být činěna v nejlepším zájmu dítěte, v jeho prospěch a nijak ho nesmí ohrožovat na výchově. Toto právo musí být akceptované i v momentě, kdy se jedná o rodičovství homosexuálně orientovaného páru – rodičů. Dítě má právo vyrůstat v rodině, kde je respektováno, je mu dána láska a láskyplné prostředí, není nijak znevýhodněno díky postavení jeho rodičů a jsou akceptována jeho základní lidská práva a povinnosti.

Nejlepší zájem dítěte nemusí být naplněn jen v rámci tradiční rodiny, protože v reálném světě tato tzv. tradiční rodina mnohdy vůbec nepředstavuje místo, kde je tento zájem dítěte opravdu uskutečňován. Kritici gay a lesbického rodičovství nejsou ochotni přijmout fakt, že láskyplné a stabilní prostředí může dítě najít i v rodině se dvěma maminkami nebo dvěma tatínky. Ať se jednotlivé země stavějí ke gay a lesbickému rodičovství jakkoli, ať jim právo umožňuje legálně naplnit jejich touhu po dětech či nikoli, faktem zůstává, že stejnopohlavní rodiny existují.

6.3.3 Argumenty proti výchově dětí homosexuálními páry

Tolerance společnosti je vzhledem k homosexuálním párům velmi nízká, a to nemluvě o postoji k homosexuálním párům jakožto rodičům.

Děti v párech osob stejného pohlaví byly, jsou a budou. To však nemění nic na tom, že je to fenomén, který se ve společnosti drží.

Zdeněk Sloboda (2016: 117–119) sesbíral v rámci svého výzkumu argumenty proti adopci dítěte homosexuálním párem, které se v posledních letech objevily.²⁸ Zde argumenty uvádím:

- První z nich, historicky poměrně starý, je, že se dítě může homosexualitě naučit. Výzkumy probíhající po celé 20. století prokázaly, že homosexuální preference (citová a sexuální) není „nakažlivá“.
- Druhý argument, který se v současné době již příliš neobjevuje, je: Dítě potřebuje (biologickou) matku. Je třeba si uvědomit, že není jednoznačně prokázáno, že dítě potřebuje lásku konkrétně své biologické matky. Dítě potřebuje lásku jako takovou. Existují ženy, které se nechtějí nebo se „od přírody“ neumějí o děti starat. Jsou také ženy, které se děti hned po porodu vzdávají, nemají k nim citový vztah
- Třetí argument směřuje do oblasti genderové předurčenosti a dal by se formulovat jako: Dva muži nebo dvě ženy neposkytnou druhý vzor otce nebo matky. Takový argument vychází z předpokladu, že děti jsou jakési prázdné nádoby, do kterých něco nalije tatínek a něco maminka. Když je to syn, tak více otec, když dcera, tak více matka. Toto je ale představa dosti nepřesná. Děti jsou aktivní v utváření vlastní identity a jsou schopny si vzory „vytahovat“ ze svého okolí – od vyučujících, starších kamarádů/ek a sourozenců, vedoucích kroužků, dokonce i z médií.
- Čtvrtý argument: Neheterosexuální pár neposkytne vzor toho, jak funguje rodina heterosexuální, vychází z předpokladu, že dělba rolí mezi mužem a ženou v domácnosti je univerzální a nepřenositelná a mužské (otcovské) a ženské (mateřské) role závisí na konkrétním biologickém pohlaví a také na předpokladu, že pár neheterosexuální žije jinak. Stejnopohlavní rodiče se stejně jako rodiče heterosexuální starají o domácnost, péči a výchovu.
- Předposlední argument vychází z podobného předpokladu jako ten předcházející, a to z představy jinakosti či přímo dysfunkce párů osob stejného pohlaví: Dítě vyrůstající v neheterosexuálním modelu rodiny bude vykazovat kázeňské, prospěchové a jiné problémy. A obdobně jako v předchozím argumentu, desítky výzkumů realizovaných již více než třicet let dokazují, že děti mající stejnopohlavní rodiče neprospívají hůře, ani nemívají horší kázeň.
- Takováto odlišnost, stejně jako případné kázeňské a prospěchové problémy nejspíš pramení z posledního argumentu, který předpokládá, že dítě z homoparentální rodiny bude šikanováno a ostatní se mu budou smát. Toto je, žijeme-li stále v heteronormativním (resp. dokonce v homofobním prostředí), argument, na němž je velká míra faktičnosti. Děti z duhových rodin budou spíše vystaveny posměškům, narážkám, diskriminaci či šikaně. Ovšem když bude dítě ve škole nebo v sousedství šikanováno a vysmíváno, že má dva ta-

²⁸ SLOBODA, Z. (2016). *Dospívání, rodičovství a (homo) sexualita*, str. 117.

tínky nebo dvě maminky, pak je nutné se zeptat, jestli je to problém toho dítěte nebo jeho rodičů, že je okolí vnímá negativně.

Na neznalost způsobu života gay a lesbické menšiny a její stereotypní nahlížení také poukazují argumenty typu, že gayové a lesby mají zájem především o sex a zábavu. Toto tvrzení samozřejmě není v žádném případě možné vztahovat na celou komunitu, neboť ta je velmi diversifikovaná a způsob života jejích jednotlivých členů se podstatně liší. Mnoho gayů a leseb touží po dětech a rodinném životě, a řada z nich rodinným životem také skutečně žije. (Pro občanství, občanská, lidská práva)

6.3.4 Tolerance veřejnosti

Tolerance společnosti vůči lidem s odlišnou sexuální orientací je velmi nestabilní. Tolerance okolí k homosexuálnímu páru často rázem opadne, když se týká rodičovství. U veřejnosti se pak vynořují pocity pobouření, rozhořčení a nepochopení. Dosavadní výzkumy však žádnou významnou odlišnost v rodičovství heterosexuálních a homosexuálních párů neprokázaly.

Nejen široká veřejnost, ale i rodina blízká může členy rodiny zahrnout na základě sexuální orientace. Bývá tomu tak u rodičů, kteří nechtějí přijmout vnoučata svých dětí jen proto, že jsou vychovávána v homoparentálním vztahu. Z tohoto důvodu homosexuální rodiče kolikrát tají svoji orientaci i svého partnera před rodinou. V tomto ohledu je brán jako svobodný rodič. Také zde mluvíme o takzvané neviditelnosti (z angl. *invisibility*).²⁹

²⁹ SOBOTKOVÁ, I. (2007): *Psychologie rodiny*, str. 191–197.

7 POSTOJE SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ K LIDEM S ODLIŠNOU SEXUÁLNÍ ORIENTACÍ

Cílem této práce je zjistit, jaké jsou postoje sociálních pracovníků k lidem s odlišnou orientací. Jedná se o ilustraci, tedy názorný příklad postojů a názorů na tuto problematiku sociálních pracovníků s přihlédnutím k problematice rodičovství stejnopohlavních párů a adopce.

7.1 Metoda sběru dat

Potřebná data jsem sbírala za pomoci metody polostrukturovaného rozhovoru (tj. rozhovor pomocí návodu nebo částečně řízený).

Polostrukturovaný rozhovor se vyznačuje tím, že obsahuje soubor témat nebo otázek, které budou jeho předmětem, aniž by bylo předem striktně stanoveno jejich pořadí. Mnohdy může tazatel formulace pokládaných otázek částečně modifikovat. Avšak je nezbytné, aby byly probrány všechny. Její aplikační varianty umožňují, aby tazatel případně pokládal doplňující dotazy. Jindy bývají některé tematické okruhy předepsány poměrně přesně (formulace i pořadí) a v dalších je tazateli ponecháno více volnosti (Reichel, 2009: 111–112).

Homosexualitu, registrované partnerství a adopci dětí homosexuálními páry považují v naší společnosti za kontroverzní téma. Je to téma, na které se dá velmi dlouho a živě diskutovat, je prolno mnoha argumenty, ať kladnými, nebo negativními a není snadné nalézt jednoznačné odpovědi.

Je pravděpodobné, že se během rozhovorů dostanu s respondenty k živé diskuzi, což může mít kladný přínos pro moji práci, a z toho důvodu považuji metodu polostrukturovaného rozhovoru za vhodnou formu sběru dat.

7.2 Respondenti

Rozhovory byly určeny pro cílovou skupinu sociálních pracovníků, kteří pracují s dětmi. Dotazovala jsem se sociálních pracovníků z Prahy a z Brna. Mezi respondenty jsou sociální pracovníci, kteří pracují s dětmi a jejich rodinami. Celkově jsem provedla šest rozhovorů. Mezi respondenty jsou čtyři ženy a dva muži.

7.3 Sběr dat

Rozhovory jsem s respondenty prováděla v přirozeném prostředí, v kavárně, na pracovišti, v parku. Jeden z rozhovorů jsem vedla přes Skype z důvodu nevhodících se časových možností ohledně osobního setkání.

Předem jsem respondentům nastínila název a cíl mé práce, na kolik otázek se jich přibližně budu dotazovat a za jakým účelem rozhovory provádím.

Každého z respondentů jsem ujistila, že se jedná o anonymní rozhovory, jméno a místo pracoviště nebude nikde uváděno a požádala jsem je o souhlas, že mohu rozhovory použít jako podklad pro svoji bakalářskou práci.

7.4 Analýza dat

Analýzu jsem prováděla po uskutečnění všech rozhovorů. V této části bakalářské práce se pokusím zanalyzovat nasbíraná data z rozhovorů se sociálními pracovníky.

Za hlavní výzkumnou otázku jsem zvolila: „*Jaké jsou postoje sociálních pracovníků k lidem s odlišnou sexuální orientací?*“

Abych zjistila odpověď na tuto výzkumnou otázku, sestavila jsem tři hlavní okruhy témat, kterými jsou:

- 1) lidé s odlišnou sexuální orientací/homosexualita,
- 2) registrované partnerství a adopce,
- 3) osobní zkušenost.

Okruhy na sebe navazují tak, abych na základě otázek zjistila, jaké jsou jejich postoje.

7.4.1 Lidé s odlišnou sexuální orientací/homosexualita

V této části výzkumu bylo mojí prioritou zjistit, jaké mají respondenti povědomí o situaci lidí s odlišnou sexuální orientací v České republice. Jak sami vnímají tuto skupinu lidí a koho považují za člověka s odlišnou sexuální orientací a jak si myslí že na tuto skupinu lidí je v naší zemi nahlíženo ze strany společnosti, zda se ve společnosti vyskytuje homofobie a diskriminace a jak sami respondenti vnímají lidi s odlišnou sexuální orientací na veřejnosti a na veřejných místech.

Všichni respondenti vnímají jako osoby s odlišnou sexuální orientací všechny, kteří nejsou čistě heterosexuální, tedy gaye, lesby, bisexuály, transsexuály, ale i lidi s úchytkami, jako například pedofily.

Z odpovědí respondentů jsem vyvodila, že o problematice lidí s odlišnou sexuální orientací ví, vnímají ji ve společnosti a mají představu o tom, jak tuto skupinu společnost bere. Respondenti se shodují, že názor společnosti na homosexualitu je utvářen na základě politického režimu, který v České republice dlouhá léta byl, dále velký vliv vnímají ze strany médií a sociálních sítí, velký rozdíl v postavení vůči této skupině vidí mezi velkoměsty a vesnicemi a v neposlední řadě neustupujícími stereotypy a předsudky.

„Myslím si, že obecně dost tolerantně, při čemž si nemyslím, že tolerance je ideální stav. Za ideální stav považuji, že je tolerovaný, že si společnost všimá toho, že tam je.

Myslím si, že dneska je společnost už vychovaná k tomu, aby to brala. Jsou ale velké rozdíly mezi Prahou a velkými městy a venkovem, na venkově je ta tolerance o hodně nižší podle mých zkušeností.“

– Respondent 3

Dále jsem se zajímala o to, jak jsou lidé s odlišnou sexuální orientací podle respondentů vnímání a přijímání společností v České republice. S tím, jak jsou ve společnosti tito lidé přijímání, souvisí postavení společnosti a lidí s odlišnou sexuální orientací. Je známo, že se v některých kulturách a společnostech velmi výrazně a opakovaně objevuje homofobie, která je spojena s diskriminací této skupiny. Považovala jsem tedy za nedílnou součást zeptat se, co si o této problematice respondenti myslí – zda je či není v České republice homofobie a s ní spojená diskriminace. Dokud ve společnosti bude homofobie a diskriminace, bude se nadále stávat, že lidé budou na veřejnosti neustále a tuto skupinu lidí nepřijemně dívat, jak naznačuje i následující odpověď:

„Myslím si, že se to společnost snaží nějakým způsobem přijmout tu odchylku od toho hetero, stále pozoruju, když lidi je vidí v šalině nebo prostě lidi homosexuální, třeba lesbičky na ulici, tak se na to koukají, je to takové bijící do očí, já jsem si toho sama onehdy všimla, že hned zpozorním, že je to takový, že já to dokážu přijmout, nevádí mi to, ale vždycky si toho všimnu, a myslím si, že je to tak celkově, a že jsou lidi ve společnosti, kteří se neobjedou bez toho, aniž by to neokomentovali. Myslím si, že společnost se to snaží minimalizovat, aby tam nějaká ta diskriminace nebyla, ale myslím si, že v České republice se to zatím nepovedlo.“

– Respondent 6

Za velmi zajímavý názor na homofobii považuji následující odpověď respondenta, který zmiňuje stárnutí naší populace, což je v naší republice velmi aktuální téma, které mění strukturu společnosti:

„Určitě, já si myslím, že hlavně u nás v České republice je to zejména tím, že populace celkově stárne a starší generace příliš neznají z předchozího režimu, že jo, ten svět byl pro ně uzavřený a přece jenom, myslím si, že tady mezi námi mladšími a ještě mladšími potom po nás, že tam už jenom ty světy se prolínají, a že je to už víc otevřený prostě myslím si, že jsme k tomu víc tolerantnější než ta starší generace, která u nás převládá, tak že si myslím, že naše společnost je homofobní.“

– Respondent 5

Další názor na homofobii a diskriminaci:

„Právě třeba na příkladu toho mého známého, který si chtěl otevřít lékařskou praxi na malém městě a nebylo mu to umožněno, nesehnal pronájem ordinace, byly mu házený různé klacky pod nohy.“

– Respondent 3

Tak jako postoje, smýšlení společnosti, tak i diskriminace je na něčem založená. I to jsem od respondentů zjišťovala.

„Určitě stereotypama, předsudkama ve společnosti. Tím, jak jsem říkala, že je nastavená určitá norma heterosexuality ve společnosti, lidé se bojí nových, mám takový pocit, že nepřijímají nové možnosti, které v tom světě by mohly fungovat.“

– Respondent 2

7.4.2 Registrované partnerství a adopce

Stěžejní pro moji práci byla část, kde se věnuji adopci dětí stejnopohlavními páry. Tuto problematiku jsem zařadila pod okruh s názvem: „Registrované partnerství a adopce.“ V této části jsem se zabývala otázkami registrovaného partnerství, které je v České republice uzákoněno od roku 2006, přiosvojením, adopcí a vlivem výchovy stejnopohlavního páru na vývoj dítěte.

Zde jsem se respondentů dotazovala, jak se staví k zákonu o registrovaném partnerství. Všichni respondenti ví, že tento zákon v České republice je, podrobně ho nastudovaný nemají, ale vzhledem k lidem s odlišnou sexuální orientací jej berou velmi pozitivně a podporují registraci těchto párů.

„Já jsem ho nečet, neznám ho, ale rozhodně si myslím, že je fajn, že je nějaký zákon, který upravuje registrovaný partnerství, že ho tady máme za to jsem rád.“

– Respondent 2

Na registrované partnerství plynule navazuje i téma přiosvojení a adopce dětí stejnopohlavními páry. Respondenti se kladně staví k tématu adopce dětí stejnopohlavními páry a nevidí důvod, proč by si tyto páry nemohly adoptovat děti, které z nějakého důvodu nemohou vyrůstat se svými biologickými rodiči. Jako sociální pracovníci, kteří pracují s dětmi, mají na prvním místě co nejlepší zájem dítěte, a to, že chtějí, aby vyrůstalo v prostředí, kde mu bude dopřána láska, pocit bezpečí a péče a neohlížejí se na to, zda bude dítě vychovávat heterosexuální nebo homosexuální pár.

„Domnívám se, že kvalita výchovy dětí nezávisí na sexualitě partnerů, ale na jiných aspektech, jako je psychická vyzrálost těch dvou lidí, vzájemná láska, sociální statut těch dvou lidí, ale dobře vychovat dítě mohou jak homosexuálové, tak heterosexuálové, stejně tak, že mohou špatně vychovat to dítě.“

– Respondent 2

„Myslím si, že není důvod, proč by jim ho neměli dát. Myslím si, že pro to děcko je rozhodně lepší, když bude mít nějaký stabilní zázemí u lidí, kteří ho mají rádi, než když bude u pátého pěstouna nebo v děčáku nebo podobně. Takže si myslím, že by to mohlo být dobré.“

– Respondent 5

Za velmi pozitivní beru názor, že je třeba dát šanci vše, bez ohledu na pohlaví.

„Myslím si, že zčásti ano, hlavně co se týče rodin, dle mého názoru je to pár, partnerství, ve kterém by normálně mohlo vyrůstat dítě. Sice tam chybí ženský nebo mužský element, ale myslím si, že by měli mít stejnou šanci jako ostatní páry.“

– Respondent 2

Vzhledem k dítěti a jeho nejlepšímu zájmu se respondenti obávají okolí, do kterého dítě bude přicházet – škola, učitel, děti, rodiče dětí, kteří by se na tuto

situaci mohli koukat negativně. Vyplývá z toho, že i přesto, že respondenti jsou pro adopci dětí stejnopohlavními páry, jsou si vědomi i míst, která jsou riziková a kde by bylo za potřebí prevence.

„Těžko říct, jako nic proti tomu nemám, jako z jejich pohledu chápu, že rozhodně chtějí mít děti, chtějí vychovávat své potomky, přenášet všechny své dovednosti a znalosti, tím jak pracuju tam, kde pracuju, tak se na to dívám jako z pohledu toho dítěte, a přece jenom to dítě je zplozeno z muže a z ženy, a pokud je to nastavený férově a upřímně tomu dítěti, aby to dítě vědělo, kde má maminku a kde tatínka, tak nemám nic proti tomu, když pak žije s dvěma maminkami nebo s dvěma tatínky, jo ale, přece jenom je z dvou lidí, má na ně nárok na to vědět, kdo jsou jeho rodiče, takže si myslím, že jim dokážou zajistit plnohodnotný život jako heterosexuální pár, takže proti tomu nic nemám. Dokážu si představit, že dítě to může mít složitější ve škole a ne kvůli vyučujícím, děčkám, ale spíš kvůli rodičům těch dětí, kteří jim můžou doma .. může mít spolužák doma rodiče, který to odsuzuje, má komentáře, to dítě to přejímá, přijde do školy a ty děti si mohou takto vzájemně ubližovat. Nedokážu si to představit na základě toho, jak funguje diskriminace.“

– Respondent 5

„Ano. Obávám se, aby, jak už jsem se několikrát s někým bavila, když společnost lesby a gaye nebude schopna přijmout, a budou cílem posměchu, tak aby se oběti nestaly děti, což by vlastně byl úplný protiklad toho, čeho chceme dosáhnout. Že jsme chtěli tím umožněním adopce homosexuálům a lesbám, chtěli umožnit dětem nějaké úžasné podmínky, které jinde nedosáhnou, ale tím, že se jim bude někdo posmívat a šikanovat, jenom protože mají děti stejného pohlaví, tak se obávám, že bychom dosáhli opaku, tak jsem to jako myslela, tak že je důležité to stabilizovat, a ty věci okolo nich podpořit.“

– Respondent 6

Z toho vyvozují závěr, že respondenti se bojí o společnost a o přijímání lidí s odlišnou sexuální orientací, které není stále stavěno na rovnocennosti a toleranci a je zapotřebí do podvědomí společnosti více vkládat fakt, mluvit o tom, že tato skupina lidí tu je a že se nejedná o žádné riziko pro společnost.

„Takový lidi budou chtít určitě poskytnout tomu dítěti láskyplné prostředí a co je nejlepší pro rozvoj dítěte než prostředí, kde je opravdu láska, kde se mu věnují, a řekněme si na rovinu, že dětské domovy, Klokánky a Chovánek a tak dále nejsou zařízení, kde by to dítě mělo zůstávat dlouhodobě. Tomu dítěti je sice poskytována strava, nějaká láska možná taky, přístřeší, ale není to rodina a myslím si, že pokud dva lidé jakéhokoli pohlaví se budou chtít o to dítě postarat, tak proč ne.“

– Respondent 1

7.4.3 Osobní zkušenost

Postoje jsou utvářeny výchovou v prostředí, ve kterém vyrůstáme, vzděláním, předsudky a stereotypy, které panují ve společnosti a v našem okolí, ale i zkušeností s danou problematikou a mnoha dalšími aspekty.

Považuji za velmi důležité vzhledem k postojům k lidem s odlišnou sexuální orientací ze strany sociálních pracovníků jejich osobní zkušenost s touto skupinou. Proto jsem v rámci třetího okruhu volila právě otázky týkající se osobní zkušenosti.

Na začátku tohoto okruhu jsem se respondentů dotazovala, zda znají osobně nějakého gaye nebo lesbu. Všichni respondenti se ve svém životě již setkali s gayem, lesbou nebo bisexuálem/kou. Jedna z respondentek měla oproti ostatním respondentům odlišnou zkušenost. Její sestra je lesba. Ostatní respondenti mají gaye, lesby nebo bisexuály jako své blízké přátelé nebo kolegy v práci.

„Vybaví se mi moje sestra, jelikož má odlišnou sexuální orientaci ode mě, čili je lesba, tak že s touto skupinou dalo by se říct mám hodně blízko, jelikož jsme rodina, tak že vybavím si svoji sestru a dál si vybavím dvě opačné pohlaví, které se navzájem přitahují.“

– Respondentka 1

„Jo, znám. Mám homosexuálního kamaráda, mám s ním dobrý vztah. Když se vidáme, tak si máme co říct. On je akademik a je to výzkumník, studuje staré jazyky a vždycky máme o čem mluvit, a dokonce přidává různé vtipy o homosexuálech a ani nemá problém se bavit na tohle téma.“

– Respondent 2

Respondenti se shodují, že je pro ně zcela akceptovatelné mít mezi svými kolegy gaye nebo lesbu a nemají k tomu jakékoli výhrady.

„Znám, znám, i v práci jsem se s nimi setkala, to jo. Ale i kolegové a tak dále, to všechno ve svém v okolí mám, setkávám se s nimi, ale nepřijdou mi ničím zvláštní, zvládám je jako obyčejný super lidi, se kterými se bavím o normálních věcech.“

– Respondent 6

Mezi mými respondenty byli i tací, kteří byli vychováni v rámci katolické rodiny. Byla to velmi zajímavá zkušenost setkat se s názory lidí z těchto řad. Víru vnímám jako jeden z faktorů, který ovlivňuje postoje. Byla jsem ráda, že respondenti neměli problém mluvit o své víře a o tom, jak je ovlivňuje nebo naopak v rámci utváření jejich postojů k lidem s odlišnou sexuální orientací.

„Víra jo, náboženství ne. Ovlivňuje mě, teda krom toho, že jsem v tom prostředí vyrůstal, mělo nějaký vliv, ale při současném utváření postojů a názorů mě ovlivňuje ta osobní víra, ne náboženský dogmata nebo tradice.“

– Respondent 3

Velmi zajímavé části rozhovorů pro mě byly ty, kde vyšlo najevo, že tři z mých respondentů jsou z katolických rodin. O své víře a výchově v katolických rodinách mluvili otevřeně a sdělili mi svůj názor na to, jak oni sami vnímají církev a svoji víru vzhledem k lidem s odlišnou sexuální orientací.

„Především v katolické církvi, protestanské církvi jsou hanlivě označováni nebo spíš kněží vyzývají k tomu, aby se za tyto lidi vlastně modlili, že si opravdu myslí, že je to nějaká nemoc, něco, co by se modlitbou dalo změnit, což prostě nejde. [...] Pramení z toho, že muž a žena je model, který má být vždy nastolen, a jakákoliv odchylka je nemožná, ale co když, jak já říkám, Bůh je takto chtěl stvořit. Tak na to moc lidí nedokáží odpovědět, nebo řeknou, že si to zvolili sami, což není pravda.“

– Respondent 1

„Já jsem vychovávána v katolické víře, takže z toho pohledu právě že žiju v té společnosti a vidím, jaký mají lidé v téhle společnosti k homosexuálům postoj, ta katolická církev a znám hodně evangeliků a vnímám, že oni to berou líp, všechno tady tyhle společenské vrstvy, tyhle homosexuály, bisexuály, že to je součást společnosti, katolická církev, ona to má nastavený pravidlo, že pár tvoří muž a žena a přes to nejede vlak. V tom se musím s katolickou církví hodně rozcházet, protože to je to, co katolická církev hodně bojkotuje, z Vatikánu pořád vysílají nějaké zprávy o tom, že to je špatné a nevím co. A myslím si, že jak katolická církev má ve světě silné slovo, a ovlivňuje je, tak i v České republice je jeden z těch důvodů, co brání ve společnosti, abychom homosexualitu byli schopni přijmout.“

– Respondent 6

Pozitivně u respondentů hodnotím, že dokáží přemýšlet nad daným tématem a postavit se k němu tak, že se jako sociální pracovníci s touto skupinou mohou během své práce setkat. Vnímají pozitivní i negativní aspekty této problematiky. Nejvíce si cením toho, jak respondenti staví do popředí zájmy dětí, toho, co může nastat, když budou děti vychovávat stejnopohlavní páry a především to, jak by s těmito rodinami pracovali.

8 ZÁVĚR

Rodinu považuji za nejdůležitější věc v našich životech, a tak nevidím důvod, proč by takovou radost nemohli zažívat i osoby s odlišnou sexuální orientací. Jelikož se ve společnosti na toto téma hojně diskutuje a na základě toho se objevuje mnoho negativních názorů, bylo pro mě zajímavé zjistit, jak na tuto problematiku nahlízejí sociální pracovníci, kteří pracují s dětmi.

Na základě provedených rozhovorů jsem zjistila, že respondenti vnímají lidi s odlišnou sexuální orientací jako každého jiného člověka. Obávají se, že ač oni sami tuto skupinu lidí vnímají pozitivně, společnost v České republice není vůči této skupině stále plně otevřená. Zároveň zde vnímají i prvky homofobie a diskriminace. Respondenti jsou pozitivní jak k homosexuálním lidem, párům, tak i rodinám. Souhlasí s přiosvojením i adopcí dětí stejnopohlavními páry z dětských domovů, Chovánků atd. Do popředí staví co nejlepší zájem dítěte. Každé dítě má právo na rodinu a prostředí, kde mu bude dán pocit bezpečí a lásky, a to by u sociálních pracovníků mělo být na prvním místě, shodli se respondenti.

Všichni dotazovaní se již dříve setkali s osobou odlišné sexuální orientace a vnímají tuto zkušenost jako pozitivní. Spousta z nich má ve svém okolí gaye a lesby jako své blízké přátele či dokonce člena rodiny. Považují tuto zkušenost a kontakt za jeden z hlavních faktorů, proč se všichni dotazovaní k této problematice staví velmi pozitivně a práce se stejnopohlavními páry je pro ně jako pro sociální pracovníky přijatelná a představitelná. Obecně mohu říci, že postoje sociálních pracovníků jsou utvořeny na základě zkušenosti, vzdělání a obecného rozhledu.

Považuji za důležité, aby naše společnost získala více informací o této skupině lidí, o jejich životech, a dala tak základ rovnocennosti mezi heterosexuálními a homosexuálními páry.

Během rozhovorů jsem se u třech respondentů dostala k otázce náboženství a víry. Bylo pro mě velmi zajímavé, jak lidé z katolických rodin vnímají lidi s odlišnou sexuální orientací, tj. pozitivně, a jak negativně vnímají názory a postavení kněží, což já společně s respondenty chápu jako jeden z faktorů ovlivňování společnosti vůči dané skupině.

9 SEZNAM LITERATURY

BEŇOVÁ a kol., *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Praha, Úřad vlády 2007

BOŤOVÁ a kol., *Náhradní rodinná péče a transformace systému péče o ohrožené děti v České republice*, TRIADA – Poradenské centrum o.s., Brno, 2008

FISCHER O., *Etika pro sociální práci*, Praha, Jabok 2008

GULOVÁ, L., *Sociální práce*, Praha, Grada Publishing 2011

HIML, P., SEIDL, J., SCHINDLER, F., *Miluji tvory svého pohlaví*. Praha, Argo 2013

JANOŠOVÁ, P., *Dívčí a chlapecká identita vývoj a úskalí*. Grada Publishing, 2008

KUTÁLKOVÁ, P., *Duhové rodiny ve stínu státu, Situace homoparentálních rodin s malými dětmi*, Prague Pride, z.s., Praha 2015

MATĚJČEK Z., a kol., *Náhradní rodinná péče*, Praha Portál 1999

MATĚJČEK Z., *Co děti nejvíc potřebují*. Praha Portál 2008

MATOUŠEK, O. a kol., *Metody a řízení sociální práce*. Praha, Portál s.r.o. 2013

MIČIENKA, M. a kol., *Rozumět médiím*. Praha, Partners Czech 2006

MÜHLPACH, P., *Úvod do studia sociální práce*. Brno, Masarykova Univerzita 2008

NEDBÁLKOVÁ, K., *Matky kuráže*, Praha – Brno: Sociologické nakladatelství ve spolupráci s Masarykovou univerzitou Brno 2011

- NOVÁK, T., *O předsudcích, Nakladatelství doplněk*, Brno 2002
- POLÁŠKOVÁ, E., *Plánovaná lesbická láska. Klíčové aspekty přechodu k rodičovství*, Brno: Masarykova univerzita 2009
- SEIDL, J., *Od oltáře k žaláři*, Host – vydavatelství, s.r.o., Brno 2012
- SILLAMY, N., *Psychologický slovník*. Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci 2001
- SLOBODA Z., *Dospívání, rodičovství a (homo) sexualita*, Pasparta publishing, s.r.o. 2016
- SMETÁČKOVÁ, I., BRAUN, R., *Homofobie v žákovských kolektivech*, Úřad vlády České republiky Praha 2009
- SMOLÍKOVÁ, V., *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. Ostrava, Key publishing s.r.o. 2014
- SOBOTKOVÁ, I., *Psychologie rodiny*. Praha Portál 2007
- SOKOLOVÁ, V. „A co děti?... ?...“: *Gay a lesbické rodičovství*, In Formánková, Jitka; Rytířová, Kristýna: ABC Feminismu, Nesehnutí Brno 2004
- STEHLÍKOVÁ D., *Homosexualita, společnost a AIDS v ČR*. Praha, Sdružení organizací homosexuálních občanů 1995
- THEOVÁ A., *Paliativní péče a komunikace, Brno*, Společnost pro odbornou literaturu 2011
- ZVĚŘINA, J., BUDINSKÝ, V., *Vše o sexu. Sexuologie ze sexuální praxe pro každého.*, Copyright, Euromedia Group, k.s. – Ikar Praha 2004

Internetové zdroje

Pro občanství, občanská, lidská práva, *Gay a lesbické rodičovství*. [online], (cit. 1. 5. 2017), URL: <http://poradna-prava.cz/www/old/gay-a-lesbicke-rodicovstvi-287.html>

Středisko náhradní rodinné péče, 2013 – 2016a, *Základní rozdíly náhradní rodinné péče*, [online], (cit. 25. 4. 2017), URL: (http://www.nahradnirodina.cz/formy_nahradni_rodinne_pece)

Středisko náhradní rodinné péče, 2013 – 2016b, *Základní rozdíly náhradní rodinné péče*, [online], (cit. 25. 4. 2017), URL: (http://www.nahradnirodina.cz/zakladni_rozdily_nrp)

Proud, *Zákaz adopce registrovanému gayi nebo lesbě je protiústavní*. [online], (cit. 25. 4. 2017), URL: <http://proud.cz/novinky/219-zakaz-adopce-registrovanemu-gayi-nebo-lesbe-je-protiustavni.html>

Ostatní zdroje

Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon)

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů

Etický kodex sociálních pracovníků České republiky

10 PŘÍLOHY

10.1 Rozhovor č. 1

Lidé s odlišnou sexuální orientací – co se ti vybaví při tomto slovním spojení?

Já to neumím úplně definovat. Jestli jsou to lidé, třeba homosexuálové, všechno, co se liší od heterosexuálů, pedofilové, jestli tam spadají, všechno mimo to hetero, všechno okolo.

Homosexuály, bisexuály...

Jo, to jsem chtěla říct.

Tak to zúžíme na lidi s homosexualitou, bisexualitou, ano? Jak je, podle tebe, na lidi s odlišnou sexuální orientací nahlíženo v České republice?

Myslím si, že se to společnost snaží nějakým způsobem přijmout, tu odchylku od toho hetero. Stále pozoruju situace, když lidi vidí homosexuály v šalině nebo prostě třeba lesbičky na ulici, tak se na to koukají. Je to takové bijící do očí, já jsem si toho sama onehdy všimla, že hned zpozorním, že je to takový, že já to dokážu přijmout, nevadí mi to, ale vždycky si toho všimnu, a myslím si že je to tak celkově, a že jsou lidi ve společnosti, kteří se neobjedou bez toho, aniž by to neokomentovali. Myslím si, že společnost se to snaží minimalizovat, aby tam nějaká ta diskriminace nebyla, ale myslím si, že v České republice se to zatím nepovedlo.

Z toho vyplývá hned několik otázek. Mluvila jsi o tom, že se je společnost v České republice snaží nějak přijmout, co si pod tím mám představit? Jak bys to definovala?

Už jenom tím, že se nějakým způsobem bavíme o registrovaným partnerství, což je teď velká otázka, otázka těch adopcí pro homosexuální páry, což je taková velká otázka, tak už jenom tím, že se ta naše společnost, politika chce zabývat, tak si myslím, že to berou v potaz a chtějí tyto věci pro ten homosexuální pár ošetřit, že je nějak brát a ošetřit to. Podporovat.

Víš ještě nějaký cesty, jak se česká společnost snaží tyhle lidí přijmout, krom toho registrovaného partnerství a adopce?

No, já v tom nevidím žádný kroky, spíš v rámci té práce, co teď dělám, tak spíš narážím na hodně lidí, homosexuálů, kteří by byli ochotní si právě vzít do péče děti, které ve svých biologických rodinách nemohou nebo nemůžou z nějakých důvodů vyrůstat, tak že si spíš myslím, že ... už jsem zažila takový případ, že slečna, která si nemohla miminko nechat, tak se zabývala otázkou,

že by to dítě dala do homosexuálního páru, jako k homosexuálům, že už se ptala, jestli tohle je u nás možný, legální.

Ty jsi naznačila, že docela sleduješ, co se okolo téhle skupiny lidí děje, teď dokonce nějaký pár dvou gayů v ČR mají dvě holčičky od matky z Ameriky.

Protože jsem spojená se zvláštní matrikou tady v České republice, a že to u nás není legální v České republice, tak vím, že někdy matky adoptují děti z ciziny. Myslím si, že by bylo správné kdyby bylo homosexuálům umožněno adoptovat děti, že aby se to vedlo přes nelegální cestu.

Jak se stavíš k zákonu o registrovaném partnerství z roku 2006?

Já celkově homosexuální páry vnímám jako obyčejné páry, které mají právo na to mít vztah jako ostatní. Nemyslím si, že se liší od heterosexuálů, spíš si myslím, že je docela fajn, že to registrovaný partnerství je u nás možný, a že spíš více párů usiluje o ten pravý sňatek, že to registrované partnerství není vyrovnány.

A co si myslíš o tom manželství? Jo, ne, nebo registrovaný partnerství stačí? (smích)

(Smích) Ted' nevím, na co se ptáš, ted' nerozumím té otázce.

Jak se stavíš k manželství stejnopohlavních párů?

Zajímalo by mě, jaký je v tom rozdíl. RP je, když to tak řeknu nadneseně, cár papíru, takže pro hodně lidí ve společnosti to má vyšší význam, a já si myslím, že by... já bych chtěla, aby jim to bylo umožněno. Obávám se, že, co se týče církevního sňatku, tak to se nevyplní. Ale jsou církve, které by to podpořily, katolická asi ne, ale evangelická by se k tomu mohla postavit dobře, ale ten civilní sňatek, aby jim byl umožněn, že by zas takový problém být neměl. Nevidím v tom problém a myslím si, že by títo lidé na to měli mít právo.

Rozdíl mezi RP a manželstvím je právě u osvojování dětí, potom u pozůstalostních věcí, právě ty právnícké věci. To, co je, z manželství vyplývá automaticky, i dědictví a tak, a to právě v RP není. Možná proto o to bojují. Ok. Díky.

Přiosvojení – říká ti tento pojem něco?

Mám pocit, že to je osvojení nepřibuzného člověka. *(smích)* Když to zavedeme na tu homosexualitu, jeden z páru by byl biologický rodič a ten druhý si jeho dítě mohl přiosvojit.

Přesně tak, je to o tom druhém partnerovi – když jsou dva gayové nebo dvě lesbičky a jeden z nich má z předešlého manželství dítě, tak aby si ho ten současný partner mohl přiosvojit. Proč se na to ptám? Jak jsi říkala, že se hodně projednává ta adopce, tak ono se vlastně projednává tady to

přiosvojení teprve. Ale v pořádku, já jsem si taky prvně myslela, že se pojednává adopce. (smích) Teď se přesuneme k té adopci.

Mají podle tebe gayové a lesby právo adoptovat děti? Právě ty „odložené“ děti, jak jsi už sama naznačila ve svých odpovědích. Z dětských domovů, Chovánků, ty „nechtěné“ děti.

Já si myslím, že naše společnost, dokud nepřijme fakt, že homosexuálové existují, tak to bude hodně citlivá otázka, tak si myslím, že když to dítě má možnost vyrůstat u lidí, kde je možnost mu dát všechno, co mu dětský domov nemůže dát a biologická rodina už vůbec ne, tak já jsem všemi deseti pro. Protože z vlastní zkušenosti vím, že dětské domovy jsou u nás v České republice přeplněné, pěstounské rodiny absolutně nemají možnost se dostat k těm dětem. Myslím si, že by aspoň klesla tahle problematika, kterou Česká republika nezvládá.

Tvůj názor je tedy kladný, ale obáváš se společnosti.

Ano. Obávám se, aby, jak už jsem se několikrát s někým bavila, aby když se lesby a gayové nebudou schopny přijmout, a budou cílem posměchu, tak aby se oběti nestaly děti, což by vlastně byl úplný protiklad toho, čeho chceme dosáhnout.

V čem si myslíš... Promiň, dokonči myšlenku.

Že jsme chtěli, tím umožněním adopce homosexuálům a lesbám, umožnit dětem nějaké úžasné podmínky, které jinde nedostanou, ale tím, že se jim bude někdo posmívat a šikanovat, jenom protože mají děti stejného pohlaví, tak se obávám, že bychom docílili opaku, tak jsem to myslela. Takže je důležité to stabilizovat a ty věci okolo nich podpořit.

A jak bys podporovala ty tyhle věci okolo, o kterých mluvíš?

Bylo by dobrý na ně nijak nepoukazovat, ale taky se nebát o tom mluvit otevřeně, že lesby a gayové u nás jsou, začlenit je do společnosti, nebát se s nimi mluvit na ulici, dát tomu statut, že to je normální, když to řeknu takhle škaředě. Protože si myslím, že právě nějakým školením, přednáškami na to budeme více poukazovat, na to, že to je něco jináčího, než jsme zvyklí. Že bych spíš chtěla, abychom to přirozenou cestou vtáhli do té společnosti a snažili se o tom točit filmy a dokumenty, a když se to u nás v České republice začalo takto podporovat, tak by lidi zevnitř snažili pozvednout a vztáhnout mezi ostatní lidi, tak by to bylo přijatelnější.

Tady to školení, o kterém mluvíš, myslíš to jako konkrétně u sociálních pracovníků, které pracují s dětmi, protože jsi sociální pracovníce pracující s dětmi? Ptám se kvůli tomu, jestli to mělo vliv na tvou odpověď?

Nevím, jestli přímo školení pro profesionály, ale zase pokud tahle otázka, co se týče toho přiosvojení a adopce, pokud přijde vůbec v platnost, tak si myslím, že člověk jako sociální pracovník by s tím měl vnitřně souhlasit, a přijmout to

taky. Nevím, zda bych v rámci školení toho člověk během školení namotivovala, aby se touhle otázkou profesionálně dokázal zabývat.

Takže to vnímáš, že by to ze začátku, dejme tomu, teď hodně předbíháme, jako že je opravdu adopce, sociální pracovníci budou pracovat se stejnopohlavními páry, že by to pro ně mohl být nějaký šok, mohlo by to narušit klidný průběh práce a tak?

Určitě ano. Celkově si teď jako sociální pracovník všímám, že co klient, to úplně jiný přístup. Taky, když to tak řeknu, mi každý klient úplně nevyhovuje. Je to těžký s nimi pracovat, zvlášť když má úplně jiné hodnoty než já, tak nicméně, tak konkrétně když chceme pracovat s homosexuálními páry, tak jako s drogově závislými, tak musíme pochopit, že to je člověk jako já a z pohledu sociálního pracovníka to беру tak, že když bych měla pracovat s tím homosexuálním párem, tak bych to brala jako brala jako normální rodinu, které můžu pomoci, že jim můžu „najíť“ nějaké dítě, které by mohli vychovávat. Myslím si, že by ale u sociálních pracovníků chyběla motivace k práci s těmito lidmi.

A u tebe konkrétně by ta motivace byla?

Říkám, na mě se dost podepsaly zkušenosti s dětmi. Já bych byla všemi deseti pro a moc ráda bych s nimi začala pracovat, byla by to určitě zajímavá zkušenost. Přijala bych to, protože já bych je ani nijak nebrala, že jsou v něčem jiní a brala bych je jako rodiče, kteří mají zájem vychovávat dítě. Ale myslím si, že bych se na to těšila z toho důvodu, že bych viděla ten opravdový zájem o ty děti, protože to by bylo v mém oboru hodně vzácný.

Ale že tam i sama vnímáš, že tam je důležité mít v popředí zájmy dítěte, a na druhou kolej odsunout to, jací jsou rodiče, sexuální orientace, barva pleti apod.

Přesně tak. Zaměřit se na to dítě, nesoustředit se na pohlaví rodičů. Takhle bych to řekla.

Ještě chvilku zůstaneme u dětí a stejnopohlavních párů. Myslíš si, že výchova dítěte stejnopohlavními páry může ovlivnit jeho vývoj?

Jak to říct ... nebudou tak zahledění, budou schopni si všimnout mnohem více věcí, tím že budou vyrůstat v jiné rodině než ostatní děti, tak jim to nepřijde zvláštní, budou to vnímat, že to je normální, a tím se pro ně otevře ta úžasná brána, že dokážou přijmout vše okolo, co je jiné, nebudou si na nic ukazovat, nikomu se smát a tak dále, že by jim to mohlo v tomhle pomoci.

Promiň. Že je to může pozitivně ovlivnit, ano?

Myslím si, že ano. Jestli by tam byla výchova, která by je navedla být homosexuálem, jestli tohle může ovlivnit dítě, to si zase nemyslím, že by to byl virus, něco nakažlivého. Výchova je o přístupu k životu, jak dítě připravíme, tak já si myslím, že to může být jedinečně pozitivní. Jako u každé rodiny tam mů-

že být něco negativního, něco se může pokazit, ale co se týče konkrétně homosexuálů, tak vidím jediné pozitivum. Především.

Super. Já se s dovolením vrátím úplně na začátek. My jsme se bavily o přijímání společnosti gayů, lesbiček a bisexuálů. Myslíš si, že se v české společnosti vyskytuje homofobie?

Myslím si, že jo. Já to vnímám tak, že je to v pořádku, ale někdy v dopravních prostředcích je to do oka bijící a je to jenom o tom, jakým způsobem reagují lidé, že se jich štítí, mají řeči a podobně. Tak to jako pozoruji, ale jsou i lidé, kteří je dokáží okřiknout, což jsem byla taky dost překvapená. Takže si myslím, že tam ještě nějaký prvky budou.

Okřikl? Nějaký cizí člověk okřikl tento homosexuální pár?

Přesně tak. A na základě tohohle, že někdo takto ošklivě reaguje, ošklivě a hnusně, tak se najdou i jedinci, kteří se toho páru veřejně zastanou, což vnímám jako určitý signál, že se to vyrovnává a zlepšuje se to, ale stále nějaké prvky homofobie jsou.

Myslíš si, že tihle lidé jsou nějak diskriminováni?

Já se přiznám, já se s homosexuály nekamarádím, já je spíš jen tak vídám, ale že by byli v naší společnosti diskriminováni, to si nemyslím, doufám tedy, nezpozorovala jsem to. Myslíš si, že zas tak hrozný to u nás není.

To je pěkný, že říkáš, že se s homosexuály nijak nevidáš. Mně se líbí, že máš takový ten obecný nadhled. Ale i když se s nimi nevidáš, tak se zeptám, znáš osobně nějakého gaye a lesbu?

Znám, i v práci jsem se s nimi setkala. Ale i kolegové a tak dále, to všechno ve svém okolí mám, setkávám se s nimi, ale nepřijdou mi ničím zvláštní, zvládnám je jako obyčejný super lidi, se kterými se bavím o normálních věcech, a není to žádný toto.

V jakém jste vztahu?

Jako jak?

Kolegové z práce, přátelé, je to někdo z rodiny?

Kolegové, celkově jsou to lidi, se kterými se v rámci práce potkám, pak taky klienti, to už jsem taky zažila. I u dětí jsem to zpozorovala, neboť se přiznaly. A pak mám pár příbuzných, ale to je přes pár kolen. Ale přímo jako kamaráda takhle konkrétně nemám, mám kamarádku bisexuálku.

Máš kamarádku bisexuálku. Jaké to pro tebe je? Jak ji vnímáš?

Vycházíme spolu dobře, jsme blízké kamarádky. Prvně mě to překvapilo, ale vzala jsem, беру to, sedí mi to k ní a nevnímám to nijak negativně. Přijala jsem, že je bisexuálka

Máš klidnou mysl, nijak to zbytečně neženeš do extrémů?

Ne, my jsme to ze začátku hodně rozebíraly. Myslím, že když to zjistila, tak to pro ni taky nebylo jednoduché, pro ni to bylo taky velký životní odhalení, takže jsme to spolu prožívaly. Bylo to hodně náročný i pro její rodiče, ale říkám: ona je super. Jsme kamarádky do teď, všechny její vtahy rozebíráme.

Ještě mám poslední otázku. Ty jsi ze začátku zmínila katolickou a evangelickou církev. Co tě k tomu navedlo? Katolíci to nepřijmou, evangelíci jo. Nenarážím na ten rozdíl, ale na tu víru.

Katolíci, já jsem vychovávána v katolické víře, tak že z toho pohledu právě že žiju v té společnosti a vidím, jaký mají lidé v téhle společnosti k homosexuálům postoj, ta KC a znám hodně evangelíků a vnímám, že oni to berou líp, všechno tady tyhle společenské vrstvy, tyhle homosexuály, bisexuály, že to je součást společnosti. Katolická církev má nastavený pravidlo, že pár tvoří muž a žena, a přes to nejede vlak. V tom se s katolickou církví hodně rozcházím, protože to je to, co katolická církev hodně bojkotuje. Z Vatikánu pořád vysílají nějaké zprávy o tom, že to je špatné a nevím co. A myslím si, že jak katolická církev má ve světě silné slovo, a ovlivňuje je, tak i v České republice je jeden z těch důvodů, co brání společnosti, aby homosexualitu byla schopna přijmout.

10.2 Rozhovor č. 2

Lidé s odlišnou sexuální orientací – co se ti vybaví při tomto slovním spojení?

Vybaví se moje sestra.

Dobře.

Vybaví se mi moje sestra, jelikož má odlišnou sexuální orientaci než já, čili je to lesba, takže k této skupině lidí, dalo by se říct, mám celkem dost blízko, jelikož jsem (*nesrozumitelné*). Takže si vybavím svou sestru a dále si vybavím vlastně dvě opačná pohlaví, které se navzájem přitahují.

Takže jsi vlastně celý život v kontaktu s lidem, který není heterosexuálně orientovaný?

Ano, přesně tak. I když mi to oznámila, když mi až bylo nějakých 14 let, v podstatě jsem viděla celý život, že je nějaká jiná, odlišná a až v těch čtrnácti mi to bylo vlastně jasné, že to, měla i teďka svatbu, registrované partnerství. Takže je to plně akceptovatelné z mé strany.

A celá tady tahle tvoje doposud životní zkušenost, jak ji vnímáš, vnímáš ji pozitivně, negativně?

Abych pravdu řekla, tak ji vnímám úplně normálně. Nepřikláníla bych se ani k nějaké negativitě, nebo k nějakému pozitivu. Prostě ji beru jako každého jiného člověka. Samozřejmě je to sestra, takže s ní mám jak kladné, tak záporné vztahy – jako k sourozenci.

Takže je to tam takový přirozený, mám prostě sestru, která je lesba v rodině, vycházíme spolu?

Přesně tak.

Nějak ti to nevadí?

Taková normalita, normalita bych to uvedla, ani klad ani zápor, prostě normalita.

A nevnímáš to něco jako by nějakou odchylku od normálu, když bych to tak řekla, jako že když za to slovo normální postavím ty heterosexuály?

Tak samozřejmě je obecně známo, že lesby a gayové jsou trošku citlivější, což je pravda. Většinou bývají totiž i terčem nějakých útoků, což moje sestra byla, ale ne z hlediska orientace, ale spíš té jinnosti. Jinak je vidět taková trošku i jiná odlišnost, třeba i v oblékání. Moje sestra se obléká úplně jinak než já, což úplně neznačí to, že je lesba, ale spíš, jak bych to řekla... Ona má spíš směr k alternativám, jako třeba čínská tradiční medicína a hodně takové vzdělání dává najevo. Já nevím, jak bych to úplně popsala.

Dobrý. A když se zeptám, prostě soužití tebe jako heterosexuálně orientovaného člověka se svojí homosexuálně orientovanou sestrou, přijde ti to naprosto normální, úplně v pořádku?

No samozřejmě, tak nevnímala bych prostě nějak tak, že je úplně jako jiná.

Ale není to pro tebe takový problém, že by sis od ní udělala odstup?

To určitě ne. I vzhledem k tomu, že jsem věřící z věřící rodiny, tak nikdy jsme ji neposlali k nějakému exorcistovi, což je v katolické církvi normální posílat takovéto orientované lidi k exorcistovi. Nikdy jsme nevynášeli modlitby, aby změnila svou orientaci a byla na kluky. Nemyslím si, že by v naší rodině ani ve mně bylo přesvědčení, že jiná orientace je něco, co se dá vyléčit, nějaká nemoc, nebo cokoli takto hanlivě označovaného. Je to prostě něco, s čím se člověk narodí a nedá se to změnit, i kdyby ten člověk chtěl sebevíc.

A já se vrátím k té víře. Pochopila jsem z toho, co jsi řekla, že víra u tebe není překážka vůči lidem s odlišnou sexuální orientací. Co si myslíš o společnosti? Myslíš si, že víra může být nějaký zásadní faktor, který ovlivňuje to, jak se lidi staví k homosexuálům?

Určitě ano, jelikož především i v katolické církvi, v protestantské církvi jsou hanlivě označováni. Kněží často vyzývají, aby se za tyto lidi vlastně modlili, že si myslí, že je to opravdu nějaká nemoc, či něco, co by se dalo modlitbou změnit, což prostě nejde.

Takže si myslíš, že to bude hlavně tím, že víra říká, že homosexualita je prostě nemoc?

Ta dogmata katolické církve, čili i té pravoslavné, jsou velmi, nechci říct zastaralá, ale prostě pramení z toho, že muž a žena je model, který má být vždy nastolen a jakákoliv odchylka je nemožná, čili, jak říkám: co když je Bůh takhle ale chtěl stvořit? Na to většina lidí moc nedokáže odpovědět, anebo řeknou, že si to tak zvolili sami, což není ale pravda. Tohle si člověk nezvolí sám.

Super, díky za pěkný příspěvek, co se týká víry. Takhle, ještě se vrátím úplně. Zůstaneme pořád u té společnosti. Jak si myslíš, že na lidi s odlišnou sexuální orientací je celkově nahlíženo v České republice?

No, postupem času se podle mě ten pohled obrací směrem k lepšímu, řekla bych.

V čem si myslíš, že to je?

Řekla bych, že tady toto téma je probíráno delší dobu. Podle mě už je to probírané takových minimálně šest let. Co mě se osobně dotklo, tak jsme to už probírali na střední škole. Probíralo se to i v rámci dalšího studia, takže si myslím, že Česká republika spěje i k tomu, že by takovéto lidi mohla akceptovat. Myslím si, že hlavně ve větších městech je lepší život pro takto orientované lidi, jelikož je tady více lidí a ne všichni tak po sobě pokukují. Co se týče men-

ších obcí, jako jsou vesnice, nebo i městyse, tak tam si myslím, že ještě to pár let potrvá, aby si lidé zvykli na tu jinakost, v podstatě řečeno.

Myslíš si, že tady tu jinakost, jak ty říkáš, lidi v České republice nějak špatně vnímají. Že z nějakého důvodu je to prostě pro ně problém nebo mně osobně totiž teda přijde, že je to takový velký boom, teďka ve společnosti, že homosexuálně orientovaní lidé najednou se začali více ukazovat na té veřejnosti, že třeba to může být důvod, že se na tu jinakost, jak jsi to sama řekla, dívají zatím tak jako spíš skrze prsty?

Spíš bych řekla znepokojení, jako že je to znepokojuje, jelikož se mění celý svět a mění se celkem rychle, že jo přece jenom i uprchlické krize a tak dále, to tady přece nebylo před 50 lety, ano nebylo, protože se svět mění, takže spíš si myslím, že na to lidé opravdu nebyli zvyklí, protože takoví lidé se schovávali za něco jiného, brali si muži ženy, i když je nemilovali, i když prostě věděli, že potřebují být s někým jiným, ale třeba z hlediska povolání museli. Třeba lékař si musel vzít ženu, aby si udržel svůj post, dejme tomu třeba jako příklad, protože to se stalo mé kamarádce, jo takže. Spíš si myslím, že potřebují si na tu jinakost zvyknout. Potřebují, aby jim lidé vysvětlovali okolo, kteří tomu rozumí, kterých se to třeba osobně dotýká jako mě, dejme tomu, aby jim říkali, že to jsou lidi jako my, jo prostě, normálně dýchají stejný vzduch, jí stejné jídlo jako my. Jo, prostě, nejsou to žádní v podstatě mimozemšťani, jo, nebo nejsou nemocní, nejsou ničím, čím by se měli litovat, jsou to prostě rovnocenní lidé k nám.

Super a tady s tímhle mně se zdá, vyskytuje se podle tebe v naší společnosti homofobie, to docela tak jako na sebe hezky navazuje.

To určitě ano. To určitě ano. To je, jak jsem říkala, ty lidé, pokud to nepochopí, nebudou chtít pochopit, nebudou chtít slyšet, budou si stále vykládat svoje. To je jako když se řekne, že za komunistů tady bylo dobře, na tak je z jedné stránky je to pravda, ale z druhé stránky, řekněme si byla válka taky, že jo. Takže každá mince má své dvě strany. Takže myslím si, že homofobie bude tady vždycky, nikdy se prostě nevymítí, to je tak jak nevraživost vůči sousedům, dejme tomu, to je prostě faktor, který nevymizí, to by tady byla potom utopie, a to je jak kdybychom se tady měli mít všichni rádi.

Ještě zeptám se, jak se podle tebe ta homofobie tady projevuje v té naší společnosti?

No, myslím si, že vznikají i nějaká fóra, kde se lidé přihlašují a dávají tam různé příspěvky, nebo vznikají různá protipetiční hnutí, kdy vlastně říkají lidé, že by homosexuálové neměli mít taková a taková práva nebo resp. i na ulici že jo, když jdou dva lidé a teďka se podívají na pár, který je jinačí, že jo samozřejmě jde holka s holkou, drží se za ruce, dají si pusy, tak se o nich baví hanlivě, třeba tohle by všechno mohla být homofobie, jako v menším měřítku dva, jeden člověk, až prostě po nějaké velké skupinky, skupiny lidí, kteří vyloženě nevraživě pohlíží na tyto lidi.

Dobře. Jsou lidé s odlišnou sexuální orientací diskriminováni v České republice?

Myslím si, že zčásti ano, hlavně co se týče rodin, jelikož dle mého je to prostě pár, je to partnerství, kde by v podstatě mohlo normálně vyrůstat dítě, sice tam třeba chybí ženský element nebo chybí naopak mužský element, ale myslím si, že by měli mít stejnou šanci jako ostatní páry, jako muž a žena.

Přiznám se, že tímhle mi trošku nahráváš na to, na co se tě chci zeptat dál, takže ještě zůstaneme u diskriminace. Mohla bys mi říct, jestli podle tebe jsou jiná místa, kde by mohli být, nebo podle tebe jsou, nejsou diskriminováni, než jak mluvíš tady o tom rodičovství?

No, určitě ano. Třeba vím, jak moje sestra sháněla hostinu vlastně po té svatbě poté, co se vezmou, bylo jí odmítnuto v několika restauracích, že vlastně homosexuální páry tam nechťejí mít. Když tam šly normálně na jídlo, to jim nevadilo, ale když tam chtěly mít hostinu, tak jim to vadilo, čili i z nějakého pohostinského zařízení je prostě v podstatě vyhodil, ani je naznali. Takže určitě ano, najde se spousta dalších příkladů, které mě třeba teďka nenapadají, ale možná by mohlo, třeba kdyby si chtěli dát společné jméno, chtěli by se přejmenovat, chtěli by mít svoje příjmení, tak třeba to by mohlo být tak bráno. Nebo kdyby měli svoje děti, chtěli by je zapsat do školy, i tam by mohla diskriminace, na pracovišti, diskriminace samozřejmě také, ne všude jsou gayové a lesby vítáni, třeba pokud se přijmou, tak jsou možná šikanováni i na pracovišti.

Super. Takže shrňme to, souhlasíš s tím, že v České republice je homofobie i diskriminace?

Myslím si, že ano, ale spíš je taková i skrytá, že se o ní v médiích moc nemluví a ani není moc zmiňovaná podle mého, přitom si myslí, že takových je víc, že jich může být i dost.

Dobře, a ty jsi tady mluvila o své sestře, že teďka se s partnerkou registrovaly, jak se ty stavíš k tomu zákonu o registrovaném partnerství z roku 2006?

No, myslím si, že je dobře, že mohou se registrovat vlastně páry stejného pohlaví. Je to určitě dobrá věc, protože přeci jen kdo chce naplnit svůj vztah o nějaký level výš, nebo tomu dát nějaký vyšší smysl, dejme tomu, tak je dobře, že tu možnost mají samozřejmě, protože to je, jak kdyby že jo párům stejného, teda odlišného pohlaví bylo zakazované, že se nemůžou brát, to je jak, zmíním znovu komunistický režim, když bylo zakázané se brát v kostele, tak to je podle mého stejného, když to nebylo. Když jim nebyla od roku 2006 poskytnuta ta možnost. Takže je určitě dobře, že to bylo prosazené.

Paráda. Přiosvojení, říká ti tento pojem něco?

Ještě jednou? Přiosvojení? Přiosvojení? No, říká mně to něco – jakože přiosvojení dítěte, může to být ono?

Ano, týká se to osvojení dítěte. Konkrétně jde o to, jak se to teďka řeší, když je homosexuální pár, tak aby si ten nebiologický partner mohl přiosvojit vlastně to dítě z toho předešlého partnerství. Tak už víme, kde asi jsme?

Jo, já jsem si říkala, jestli to náhodou není ono, co myslíš.

Tak dobrý, tak už jsme se dostaly k tomu, že víš, co to znamená. Tak se jenom zeptám, sleduješ nějak situaci okolo toho dění teďka, jak ta novela vlastně putuje, neputuje, projednává se ta věc, neprojednává?

Vždycky se to ke mně nějakým způsobem dostane, ne že bych jakože vyloženě streamovala takové novinky, ale vím, že by se mohlo blýskat i na lepší časy, že by na to tenhle zákon mohl pamatovat, což si myslím, že je úplná hloupost, aby se toto nějakým způsobem řešilo. Nebo nechápu, proč by vlastně partner, který se staral o stejné dítě, by si ještě musel žádat o nějaké osvojení, ale když to jinak nepůjde, tak aspoň takhle.

Takže vnímáš to tak, že je to úplná hloupost, že tady vlastně že tady ten proces přiosvojení musí být, že to není úplně automaticky.

Ano, vnímám to jako hloupost, ale když to jinak nepůjde, tak ať je to aspoň uzákoněné, aspoň ať se mají čím prokázat, že opravdu dítě nějakým nárokem se o něj starat. Myslím si, že spousta zákonů je postavená na hlavu a toto je jeden z nich.

Gayové a lesby mají podle tebe právo adoptovat děti. Ty už jsi to tady trošku zmínila.

Samozřejmě.

Je pro tebe jako pro sociální pracovníci, která pracuje s dětmi, to už jsme se bavily spolu před tím, než budeme dělat spolu rozhovor. Je pro tebe představitelný, že za tebou přijde, nebo jinak, ne přijde, jako pro sociální pracovníci je pro tebe nějak přijatelný, přijde homosexuální pár, chce adoptovat dítě tady z Chováňku, Klokáňku, tak různě je to podle tebe OK, nebo je to špatně?

No samozřejmě, protože takovýto lidi určitě budou chtít tomu dítěti poskytnout láskyplné prostředí a co je lepší pro rozvoj dítěte než prostředí, kde je opravdu láska, kde se mu věnují. A řekněme si na rovinu, že dětské domovy, Klokáňky, Chovánek a tak dále, nejsou zařízení, kde by to dítě mělo zůstat dlouhodobě. Tomu dítěti je sice poskytována strava, nějaká láska možná také, přístřeší, ale není to prostě rodina. A myslím si, že pokud dva lidé ať už jakéhokoliv pohlaví se o to dítě budou chtít postarat, tak proč ne.

Myslíš si, že výchova dítěte stejnopohlavními páry může ovlivnit jeho vývoj?

No, vývoj, to těžko říct, nesetkala jsem se s takovým dítětem, ale myslím si, že sexuální orientaci dítěte určitě ne, to je danost, která je v každém z nás, a výchova je samozřejmě dost znát na tom jedinci, takže nevím, jakou mu budou darovat výchovu. Pokud ho budou vychovávat k tomu, že je běžné, aby byl muž se ženou, ale i žena se ženou, záleží, jak mu to ti rodiče, jakýkoliv, vysvětlí. Záleží to prostě na těch dvou, kdo ho vychovává. Nevím, jestli jsem ti úplně jako odpověděla, ale myslím si, že záleží prostě na té výchově, jakou oni mu poskytnou.

Tak jestli to správně chápu, máš na to takový názor, že, nebo abych já si to pro sebe zrekapitulovala, potřebuju to říct jakoby nahlas, záleží tam na tom, jak se k tomu postaví rodiče, ale zároveň ty bys asi potřebovala i pro nějaké celkové zhodnocení téhle otázky nebo odpovědi na ni, aby ses setkala s tím dítětem ze stejnopohlavního partnerství.

Které bylo vychováváno takto, nemůžu takhle soudit dopředu, nicméně opravdu myslím si, že dobře, slušně vychovávané dítě může vzejít i z homosexuálního prostředí, vychovávaného v takovém prostředí.

A ještě jako nakonec. I přesto, že jsi se ještě nesetkala s žádným takovým stejnopohlavním párem ani s dítětem od takovýchto rodičů, tak jako pro sociální pracovníci je pro tebe představitelné, že by ses někdy setkala s dítětem od stejnopohlavního páru? Nebo bys pracovala s rodinou dítěte, kde jsou rodiče stejného pohlaví

Samozřejmě, myslím si, že i to dítě samo přijde na to, co je správné, co není správné pro něho, myslím si, že vzor mu může poskytnout i takováto rodina, a teďka sama nevím, co jsem chtěla přesně říct.

Nevadí.

No nesetkala jsem se s takovým dítětem, ale to dítě opravdu si přijde na to všechno samo, dítě je chytré, a bude chodit určitě do nějakého kolektivu a tam prostě pozná, co je pro něho samotné dobré. A to je prostě asi tak všechno. Já fakt nevím, co ještě bych měla jakože... Mám myšlenku, ale nevím, nedokážu úplně uchopit a dát ji do nějaké věty.

Jo. V pořádku podle mě úplně super. Já myslím, že jsi mi toho řekla víc než dost a z mé strany to proto takhle bude vše. Takže mockrát děkuji za tvé odpovědi a za tvůj čas, který jsi obětovala.

Také děkuji za pěkné otázky.

10.3 Rozhovor č. 3

Lidé s odlišnou sexuální orientací, co se ti vybaví při tomto slovním spojení?

Já to беру trochu hanlivě. Cítím v tom takové pejorativní označení, protože si myslím, že není žádná odlišná sexuální orientace, ale prostě jsou jenom jiný sexuální orientace.

Takže bys třeba tyhle lidi nebral ani za nějakou menšinu v naší společnosti? Nebo jak vnímáš menšinu?

Z nějakého sociologického hlediska, nebo z nějaké prostě demografie to menšina určitě je, ale rozhodně si nemyslím, že by byli něco míň než ostatní lidí.

Takže je vnímáš jako rovnocenný.

Určitě.

Žádnou odchylku třeba od normy, když bych tak řekla, něco, na co by se mělo pohlížet svrchu?

Myslím si, že kvalita lidí by se neměla posuzovat podle sexuální orientace.

Já mluvím o lidech s odlišnou sexuální orientací, jako obecně pod to podle mě spadají homosexuálové a bisexuálové, a ty říkáš, že to bereš jako hanlivě tohle označení. Tak zaměnil bys to sexuální orientace nějak?

Já spíš to odlišené, mně to hanlivý přijde to slovo odlišný. Jinak to, že má někdo nějakou sexuální orientaci přijde naprosto normální a je mi jedno, jestli je heterosexuál nebo homosexuál.

Jak podle tebe je na tyhle lidi jakoby nahlíženo v České republice?

Myslím si, že naše společnost, nebo společnost v České republice, je dost úzkoprsá a bere lidi s jinou než heterosexuální orientací jako někoho jiného, někoho divného. A pořád je tady prostě v republice to, že by ty lidi byli něco míň, ale myslím si, že se ten stav zlepšuje.

Tak teď se zeptám na dvě věci, zaujalo mě to, že říkáš, že se na něco nahlíží jako na něco divného, tak dokážeš mi říct, proč si tohle myslíš, že se na ně lidi dívají divně?

Mám zkušenost jako z médií a z rozhovorů s různými lidmi, že když přijde na otázku především homosexuality nebo bisexuality tak tam ty lidi dost často nesouhlasí s jejich názory, nesouhlasí, že by měli mít nějaká práva a tak.

A pak jsi říkal, že si myslíš, že se to mění, že se to zlepšuje, tak to zase vnímáš na základě čeho?

No tak je o tom nastavení společnosti, že se potkám s lidmi, bavím se s nimi mimo jiné o tady těch věcech a přijde mi, že čím dál víc potkávám víc lidí, co ty homosexuální nebo bisexuální lidi jako tolerují, je to moje osobní zkušenost.

A dokážeš mi říct, na základě čeho vzniká tolerance vůči těm lidem, to zlepšení? Čím si myslíš, že to je způsobeno?

Asi je to standardním vývojem společnosti. Myslím si, že komunismus hodně dal zabrat lidem homosexuálním nebo bisexuálním, že byli hodně nepřijímaný, a prostě to chvíli trvá, než se to zase jako dostane do nějakého normálu, kdy ty lidi jako jsou přijímaný a myslím si, že v naší republice to prostě ještě chvíli trvat bude.

Myslíš si, že u nás v České republice je momentálně nějaký boom tohoto tématu homosexuality? Donedávna nebyli homosexuálové příliš vidět, ovšem poslední dobou, to vnímám i já, že jsou vidět hodně. Hodně dávají najevo, že tady mezi námi jsou. Ovšem nepřijde mi, že by to zlepšilo vývoj a ten pohled na ně. Takže právě je to jako negativní. Jak to působí na tebe?

Asi úplně nedokážu říct, že bych zaznamenal nějaký boom, toho, že bych potkával víc homosexuálu a bisexuálů, ale asi možná to je jako o tom, tím že se zvyšuje tolerance společnosti, tak se k tomu víc lidí přiznávat, víc s tím jdou na veřejnost. Zaznamenal jsem před pár lety nějaký první registrovaný manželství u nás nějakých celebrit a myslím si, že od té doby taky mnohem víc lidí mají potřebu s tím jít ven díky téhle zkušenosti.

Jak ty sám vnímáš homosexuální páry na ulici, v dopravním prostředku, v kavárně?

Asi stejně jako heterosexuální páry. Já pokud mě neobtěžují svých chováním, tak s nimi nemám problém. Pokud třeba v mé bezprostředně blízkosti se ten pár nějak jako líbá nebo nějak jako až přílišně se k sobě má, tak je mi jedno, jestli je to heterosexuální pár, nebo homosexuální pár, je to prostě věc, která mě obtěžuje bez ohledu na to, jestli to jsou dvě holky, dva kluci nebo žena a muž, je to jedno.

Vyskytuje se podle tebe v naší společnosti homofobie?

Myslím si, že ano.

A na základě čeho takto dopovídáš? Máš s tím třeba nějakou zkušenost? Nebo vidíš to někde?

Spíš to vidím třeba ve zprávách, nebo na sociálních sítích, nebo ve vyjadřování na různých chatech, ale osobně nemám zkušenost s tím, že by se někdo v mé blízkosti ať už na ulici, nebo v pracovním prostředí choval homofobně.

Jsou lidé s odlišnou sexuální orientací diskriminováni v České republice, ono to docela souvisí s tou homofobií, že je to takový důsledek.

Já si myslím, že ano, protože já si myslím, že nemají stejná práva jako heterosexuálové. Na druhou stranu je to třeba jako v otázce adopce dětí, ale možná si to myslím jenom kvůli tomu, že je to moje neznalost zákona, jo že nevím, jak ten zákon o adopci přesně jako funguje, takže tak no. Já si myslím, že ano, ale možná je to jenom můj pocit subjektivní.

A krom těch práv, myslíš si, že jsou ještě někde jinde diskriminováni?

Tak asi jsou diskriminováni nejenom systémem, jako právně, ale určitě budou diskriminováni jako tou společností, v obchodech, že se na ně koukají skrz prsty a tak.

Ano, paráda. A jak se stavíš k zákonu o registrovaném partnerství z roku 2006?

Já jsem ho nečetl, neznám ho, ale rozhodně si myslím, že je fajn, že nějaký zákon, který upravuje registrované partnerství, tady máme, a jsem za to rád a ať už ho upravuje dobře, nebo špatně, nějak ho upravuje.

Souhlasíš se zákonem o registrovaném partnerství v České republice?

Jo. Myslím si, že je dobře, že ho máme, že se tady můžou homosexuální páry zaregistrovat. Souhlasím s tím, že tohle tady máme.

Přiosvojení, říká ti to něco?

Moc ne, tuším, že to bude nějaký předstupeň k osvojení, nebo nějaká v uvozovkách mutace toho osvojení.

Ono to přiosvojení je, když je homosexuální pár a jeden ten z těch dvou partnerů z předešlého manželství má dítě, tak aby si ho ten nynější, současný partner mohl jakoby takhle přiosvojit. Ona je to i taková otázka adopce. Dobře. Mají podle tebe gayové a lesby právo adoptovat děti?

Určitě, určitě mají. Já se domnívám, že kvalita výchovy dětí nezávisí na sexualitě partnerů, ale na jiných aspektech, jako já nevím, psychická vyzrálost těch dvou lidí, nebo vzájemná láska, sociální statut těch dvou lidí, ale dobře vychovat dítě mohou jak homosexuálové, tak heterosexuálové, stejně tako jako mohou špatně vychovat dítě oba dva tydlencty.

Takže podle tebe by bylo úplně v pořádku, kdyby přišel homosexuální pár a adoptoval dítě, které je v Chovánku, v Klokánku, v dětském domově?

Rozhodně ano, osobně jsem pro výchovu dětí v rodině, v rodinném prostředí, spíš než kdyby to dítě mělo vyrůstat v ústavní péči.

Znáš osobně nějakého gaye nebo lesbu?

Ano, znám.

V jakém jste vztahu?

Mám homosexuálního kamaráda. Mám s ním dobrý vztah. Když se vidáme, tak si máme co říct. On je akademik a je to výzkumník, studuje staré jazyky, a vždycky máme o čem mluvit. Dokonce vypráví vtipy o homosexuálech a nemáme ani problém se bavit na toto téma.

Takže jakýkoliv gay, lesba ve tvé blízkosti je naprosto v pořádku?

Já nevyhledávám společnost gayů nebo leseb, na druhou stranu, když mám komunikovat s gayem nebo s lesbou, tak s tím nemám vůbec žádný problém.

Takže i z pozice sociálního pracovníka, že jo, který pracuje s dětmi, jaké by to pro tebe bylo, když bys řešil nějaký jako problém třeba s dítětem, se kterým pracuješ, a přišli by rodiče, kteří jsou stejnopohlavní?

Myslím si, že s tím bych problém neměl. Já už mám zkušenost s komunikací s jedním rodičem, s lesbou, ne s oběma teda, ale s tou maminkou jsem komunikoval, řešili jsme situaci dítěte a nenarazili jsme spolu na žádné potíže nebo překážky v komunikaci. Šlo to jako řešit jako s kýmkoliv jiným.

Mně spíš šlo o to, jakože, aby to bylo řečeno nahlas, žádný předsudek vůči tomuhle – je to lesba, nebudu s ní mluvit, prostě mi to vadí.

To ne.